

GU PROTESTERAR
Konstnärerna
missgynnas s 3

UTFRYST DOKTORAND
Bättre villkor
efterlyses s 6–7

VÄLLJUDANDE PIPOR
När hantverk möter
ny teknik s 20–21

GU JOURNALEN

NYHETER FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET

Rektor som talar klarspråk

Framtiden behöver en oberoende högskola

REKTOR HAR ORDET MIN TID SOM REKTOR vid universitetet är snart till ända och det här är min sista rektorsruta. Under de tre gångna åren har jag lärt känna universitetet rätt väl. Men fortfarande dyker överraskningar upp och ofta gäller det kopplingar tillbaka i tiden som har väsentlig påverkan på det som händer i nuet. Det har funnits fördelar med att komma utifrån till Göteborg men ibland har det varit en klar nackdel att inte "ha varit med". Kanske skulle jag då bättre förstå varför vissa tekniska och administrativa förändringar, som genomförts med lyckat resultat vid andra lärosäten, är så svåra att få gehör för inom GU.

NÄR JAG NU LÄMNAR högskolevärlden, åtminstone när det gäller operativt ansvar, har jag funderat en del över vilka möjligheter och hot som finns framöver för sektorn. Högskolan är människornas och samhällets i särklass viktigaste förvaltare, förmedlare, förädlare och förnyare av vetenskapligt baserad kunskap och demokratiska värden. Den självklart främsta möjligheten ligger i att med detta som grund kunna främja humanismens och det goda samhällets utveckling. Högskolan ska kritiskt granska samhällsutvecklingen och träna studenterna i kritiskt tänkande. För detta krävs att högskolan i enlighet med de europeiska universitetens Magna Charta är moraliskt och intellektuellt oberoende av alla politiska, ideologiska och ekonomiska maktgrupperingar.

Det främsta hotet mot högskolan hänger samman med just oberoendet. Vi känner större oro än någonsin för finansieringen av forskning och utbildning. En tillräcklig basfinansiering är fundamental för att högskolan ska kunna fortsätta

att fungera oberoende. Det är speciellt oroande när finansieringen hotas för sådant där vi antingen saknar starka företrädare i omvärlden eller där verksamhet av hög vetenskaplig kvalitet upplevs som direkt kritisk mot dagens samhälle och näringsliv. Göteborgs universitet värnar av tradition om utbildning och forskning som av och till bedöms vara av litet intresse men som vi inte kan vara utan på lång sikt. Den direkta samhällsnyttan idag får inte styra all verksamhet. Vi måste fortsätta att värna om bildning och samhällskritisk verksamhet. I en tid när ropen på högskolans bidrag till tillväxt, effektivitet och lönsamhet blir allt starkare är det särskilt viktigt att framhålla universitetets ansvar för kritiska förhållningssätt.

Universitet och högskolor har mycket stort förtroende hos allmänheten. Det är viktigt att det bibehålls och helst stärks ytterligare. Förtroendet bygger bland annat på att det finns forskare och lärare som vågar framhålla sin vetenskapligt grundade syn på tillvaron och samhället alldeles oavsett hur den förhåller sig till den för tillfället politiskt korrekta uppfattningen. Jag är glad över att Göteborgs universitet har ett betydande antal personer som märks i samhällsdebatten och som karakteriseras av stark integritet.

SOM REKTOR kommer man också i kontakt med företeelser som till stor del bottnar i individens svårigheter och ovilja att rätta sig efter interna regler och beslut fattade av prefekt, dekan, rektor och universitetsstyrelse eller lagar och förordningar gemensamma för hela samhället. Universitetet är en stor arbetsplats fylld av personer med starka viljor, hög kompetens och stor kreativitet inom sina olika vetenskapsområden. Händelser

kopplade till att några inte följer accepterade regler ökar dock risken för att högskolesektorn tappas förtroende hos allmänheten.

Jag har för egen del haft tre bra år i Göteborg. Uppdraget som rektor är krävande men också mycket givande. Det mest upplyftande har varit kontakten med alla människor med olika personligheter och skilda bakgrunder. Jag kommer verkligen att sakna den mångfald som ingår i rektorsuppdraget.

NU TAR PAM Fredman över som rektor och jag önskar henne och hennes medarbetare allt gott för framtiden. Jag vill tacka henne och övriga i ledningsrådet och dekanrådet för mycket gott samarbete. Även kontakterna med avdelningarna inom den gemensamma förvaltningen och universitetets alla olika enheter har varit stimulerande. Alldeles speciellt har jag uppskattat mitt nära samarbete med prorektorerna Kerstin och Margareta, förvaltningschefen P-O samt min sekreterare Hanna. Även i besvärliga situationer har öppenheten och arbetsglädjen varit stor.

Jag har anledning att hoppas och tro att Göteborgs universitet kommer att utvecklas väl och jag ser fram emot fortsatta kontakter.

Gunnar Svedberg
REKTOR

REDAKTIONEN **KVINNLIGA REKTORER** har det hittills varit ont om. Men nu kommer desto fler. Även vår prorektor Kerstin Norén lämnar GU för att bli rektor vid Karlstads universitet. Det är flera positiva tecken på att mycket har hänt inom den traditionellt manliga universitetshierarkin. I detta nummer porträtteras GU:s första kvinnliga rektor, Pam Fredman, som händelsevis har samma civilingenjörsbakgrund som Gunnar Svedberg. Själv konstaterar hon att hon inte planerade att hamna där hon nu är, men att hon haft förmågan att fånga tillfälligheterna i flykten.

Det är en krävande uppgift hon ställs

inför, vilket inte minst Gunnar Svedbergs tidiga avgång visar på. Vi vill ändå tacka Gunnar Svedberg för hans medievänliga inställning och för att han visat stor förståelse för den oberoende ställning som GU Journalen har. Läsarundersökningar och arbetsmiljöundersökningar visar att GU:s anställda uppskattar en tidning som vågar ta upp kontroversiella ämnen. Vi sätter också stort värde på att det är en livlig debatt i tidningen och hoppas att flera läsare vill engagera sig i den. Ett exempel på tidningens kvaliteter är att GU Journalen nyligen fått pris för bästa förstasida i en nationell personaltidningstävling.

I detta nummer skriver vi om visstids-

anställningar och om osynliggörande av doktorander. Det är två viktiga problem som påverkar många anställda. Debattera gärna vidare på Fria ord.

Nu tar vi sommaruppehåll och återkommer med ett nytt nummer i början av oktober.

Hör av er med tips och idéer!

Vi önskar er en riktigt skön och avkopplande sommar!

Allan Eriksson
Eva Lundgren

3 GUJ

juni

GU JOURNALEN ÄR EN PERSONAL- OCH NYHETSTIDNING
FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET

chefredaktör & ansvarig utgivare

Allan Eriksson/Tel: 773 1021
allan.eriksson@adm.gu.se

biträdande redaktör & stf. ansvarig utgivare

Eva Lundgren/Tel: 773 1081
eva.lundgren@adm.gu.se

frilansreporter

Kajsa Asklöf/Tel: 773 5708
kajsa.asklof@adm.gu.se

repro

Mattias Jacobsson

fotograf

Göran Olofsson/Tel: 773 2929

layout/grafisk formgivning

Anders Eurén

medverkande skribenter

Viveca Bladh, Kerstin Norén, Ulla Berglindh,
Gabriella Olshammar och Håkan Wettre

korrektur

Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

adress

GU Journalen, Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg. Fax 773 4354

e-post

gu-journalen@gu.se

internet

<http://www3.gu.se/aktuellt/gu-journalen>

tryck

Tryckeri Kompendiet AB, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanen.

upplaga

6 400 ex

utgivning

6 nummer/år. Nästa GU Journalen utkommer i oktober.

manusstopp

15 september 2006

adressändring

Gör skriftlig anmälan till redaktionen.
För obeställt material ansvarar ej.
För ej signerat material ansvarar redaktionen.
Citera gärna, men ange källan.
ISSN 1402-9626

omslag

Pam Fredman
Foto: Hillevi Nagel

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Orättvist system missgynnar GU

innehåll

- 3 Stockholm prioriteras**
Får extra pengar från departementet
- 4 Missbruk av visstidare**
40 procent har visstidsanställningar vid GU
- 5 Ny strategisk plan**
Så här ska GU bli bäst på forskning
- 6–7 Osynliga doktorander**
Kvinnliga forskarstuderande får kämpa för att bli erkända
- 9 Tre år med rektor**
Vad har Gunnar Svedberg åstadkommit under tre år?
- 10 Med rätt att snoka**
Arkivarierna håller ordning på GU
- 11 Att lära av varandra**
Fakulteterna utvärderas på nytt sätt
- 12–13 Pam Fredman tar över**
Vill satsa mer på forskning
- 15 De betygsätter maten**
Tipsar om bästa lunchställena
- 16–17 Valfriheten stressar**
När kraven överstiger förmågan
- 18 Fria ord**
Finns det en framtid för finska?
- 19 Strid på skridskor**
Jan Strid visar sina konster på isen
- 20–21 Passion för pipor**
GOArt är världsledande på orgelforskning
- 22 758 tentasidor på en helg**
Ulla Berglindh undrar varför
- 23 Intryck från Kamtjatka**
Boken finns kvar – men sjökon dog ut

Sedan 2003 får Kungliga Musikhögskolan i Stockholm drygt 16 miljoner kronor i extra utvecklingsbidrag.

Motsvarade stöd för Musikhögskolan vid GU är – ingenting.

Det är bara ett exempel på hur de konstnärliga utbildningarna i Göteborg missgynnas, menar dekan Hans Hedberg. I tre år har han tillsammans med rektor Gunnar Svedberg vänt sig till Utbildnings- och kulturdepartementet för att påpeka orättvisorna.

Men än har departementet inte tagit till sig kritiken.

DET VAR I SAMBAND med högskolereformen 1977 som riksdagen bestämde att ett stort antal utbildningar, som tidigare legat utanför universitetet, skulle in under högskolans organisation. För Göteborgs universitets del innebar det att bland annat de konstnärliga högskolorna införlivades med universitetet.

Liknade sammanslagningar skedde vid övriga universitet och högskolor i landet.

Men de små konstnärliga högskolorna i Stockholm lyckades bevara sin självständighet.

– Det innebär alltså att en liten högskola, som exempelvis Operahögskolan med ett femtiotal studenter, har samma ställning som GU med 50 000 studenter, påpekar Hans Hedberg, dekan vid Konstnärliga fakulteten. Vid överläggningar med Utbildnings- och kulturdepartementet har deras rektor samma tid till förfogande som vår, trots att deras lilla högskola i storlek motsvarar en institution, om ens det, vid GU.

1993 GENOMFÖRDES det system för tilldelning av resurser som finns idag, där lärosätena får medel efter antalet helårsstudenter och helårsprestation. Tanken var att villkoren skulle vara lika för hela landet.

– 1994 och 1995 lades det tidigare lokalanslaget in i grundbudgeten, förklarar planeringsdirektör Per-Erik Eriksson. Det schablonbelopp som fastställdes utgick från hyrorna i Göteborg. De konstnärliga högskolorna i Stockholm, som hade lägre hyreskostnader, valde då att lägga en del av de kostnader som var tänkta till lokaler på att istället förordna lärare. När sedan deras lokalkostnader stigit har de kunnat gå till departementet för att få extraresurser, i strid mot den grundmodell som staten införde.

Tillsammans med rektor Gunnar Svedberg har dekan Hans Hedberg besökt Utbildnings- och kulturdepartementet tre år i följd för att få en budget-

dialog om de orättvisor man menar sig vara utsatt för. Men någon förståelse från departementet har man inte mött.

– Departementet menar att de konstnärliga högskolorna i Stockholm är så små att de måste få stöd medan vi kan begära medel från Göteborgs universitet, förklarar Hans Hedberg. Så när Kungliga Musikhögskolan behöver pengar till bättre lokaler är det bara för dem att vända sig till departementet medan våra problem blir interna angelägenheter för GU. Det tycker jag är orättvist.

ÄVEN NÄR DET GÄLLER konstnärligt utvecklingsarbete menar Hans Hedberg att GU är missgynnad.

– Tilldelningen sker inte efter antal studenter utan efter andra kriterier. Men eftersom alla ska ha samma möjlighet till forskning och utveckling kan jag inte se något motiv till att GU får mindre pengar än högskolorna i Stockholm.

Planeringschef David Samuelsson vid departementet förklarar de extra bidrag som Stockholmshögskolorna får med att det är en kompensation för ett långdraget utredningsarbete om gemensamma lokaler.

– Det extra bidrag som Kungliga Musikhögskolan får har ansetts nödvändigt för att de ska kunna bedriva sin verksamhet. För övrigt pågår en utredning om resurstilldelningssystemet.

Eva Lundgren

fakta/konstnärliga utbildningar

Följande konstnärliga högskolor i Stockholm har ett extra bidrag för lokalkostnader: Kungliga Musikhögskolan: 2 646 000 kronor, Dramatiska institutet: 1 527 000 kronor, Operahögskolan, Teaterhögskolan, Konstfack och Kungliga Konsthögskolan: 118 000 kronor vardera. Utöver dessa medel får också Kungliga Musikhögskolan sedan 2003 ett extra utvecklingsbidrag, som idag är uppe i 16 447 000 kronor. Inget motsvarande stöd finns vid Musikhögskolan vid Göteborgs universitet.

De konstnärliga högskolorna i Stockholm tilldelas dessutom 22 978 000 kronor i konstnärligt utvecklingsarbete. Konstnärliga fakulteten vid Göteborgs universitet får 8 276 000 kronor. Om tilldelningen skulle ske i förhållande till antalet studenter borde Göteborgs universitet få cirka 12,5 miljoner kronor.

Missbruk av visstidsanställningar

Pascale Evheden har arbetat vid samma avdelning sedan 1997 men aldrig haft en fast anställning. Hon är långt ifrån ensam.

Var tredje anställd vid GU har en visstidsanställning – och då är doktoranderna borträknade. Lärare förordnas som gästlärare och forskare som projektanställda, allt för att undvika fasta jobb.

Arbetsgivaren missbrukar systemet, menar Saco.

PASCAL E VHEDEN var först anställd som forskningsassistent vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset, på så kallade LUA-medel. När pengarna tog slut fick hon arbete som biträdande forskare på GU, fram till 2003 då hon blev anställd som gästlärare. I mars i år fick hon besked om att avdelningen inte hade råd att ha henne kvar. Hon slutar den 30 juni.

– Förutom den senaste tiden har jag år ut och år in gått på förordnanden på sex månader. Det är klart att det har känts oroande att inte veta om jag har någon anställning om ett halvår. Samtidigt vill man inte bråka heller. Man är ju glad och tacksam över att ha ett arbete. Vår avdelning är liten och har dålig ekonomi, jag förstår att de inte kan ta ett stort ekonomiskt ansvar. Men universitetet borde tänka på de anställdas oacceptabla situation också.

ANNIKA BADRE, representant för Saco, menar att det Pascale Evheden råkat ut för inte är särskilt ovanligt.

– Arbetsgivaren missbrukar använ-

» *Lagen säger faktiskt att den normala anställningsformen ska vara tillsvidareanställning och att allt annat ska betraktas som undantag* «

HILDING SJÖDÉN

dandet av visstidsanställningar. Vissa personer kan gå år efter år – i vissa fall upp till tio år – utan att få fast anställning. Det är orimligt att så många av våra medlemmar i kärnverksamheten har visstidsanställningar. Det kan vi, som facklig organisation, inte kan acceptera.

Enligt Annika Badre är det vanligt att lärare förordnas som gästlärare efter att ha vikarierat i tre år. På så sätt kan arbetsgivaren komma undan LAS-reglerna. Eftersom många projekt löper på tre år eller kortare tid är det normalt att forskare bara anställs under den tiden, sedan förordnas de på nytt när ett annat projekt drar igång. Det är också vanligt med projektanställningar på ett år i taget.

– Arbetsgivaren intar alltid största möjliga försiktighet vid fasta anställningar, de vill ha både hängslen och livrem. Men det finns ju inga absoluta garantier i arbetslivet. Om det är ont om pengar kan vem som helst bli omplacerad eller till slut uppsagd. Därför tycker vi att

det är bättre att tänka långsiktigt och att ge människor fasta jobb.

Hilding Sjödén, avdelningsdirektör på personalavdelningen, håller med.

– Vi håller på med en översyn över den här typen av anställningar som vi hoppas vara klara med tidigt under hösten. Eftersom vi har den verksamhet vi har, med många projekt, är det rimligt att universitetet har relativt många visstidsanställningar. Samtidigt tycker jag att vi är överdrivet försiktiga när 30 procent av våra anställda, doktoranderna undantagna, har visstidsanställningar. Lagen säger faktiskt att den normala anställningsformen ska vara tillsvidareanställning och att allt annat ska betraktas som undantag.

För Pascale Evheden kom beskedet om att hennes förordnande inte kommer att förlängas som en väldigt djup besvikelse. Den chocken har dock mildrats sedan hon fått besked från Sulf att man vill ha henne som ombudsman.

– **DET KÄNNS FANTASTISKT ROLIGT** att få höra att man är välkommen. Men trots att jag ännu knappt hunnit börja jobba som ombudsman har jag redan förstått att jag inte är ensam om de här upplevelserna. Tvärtom finns det de som råkat mycket värre ut än jag.

Vill du ha kontakt med Sulf för att få information om det nya trygghetsavtalet, kontakta Pascale Evheden: pascale.evheden@saco.fack.gu.se

Allan Eriksson & Eva Lundgren

fakta

Exempel på antalet visstidsanställda inom olika tjänster vid GU: 648 doktorander, 300 biträdande forskare, 227 forskare, 71 gästlärare, 133 med någon form av projektanställning, 134 universitetsadjunkter, 44 adjungerade universitetsadjunkter.

Från och med den första juli 2007 kommer en ny lag som ska göra det svårare att förordna på kort tid. Den nya lagen innebär bland annat att om en arbetstagar under en femårsperiod haft en eller flera visstidsanställningar i sammanlagt mer än 14 månader hos samma arbetsgivare, övergår anställningen till en tillsvidareanställning.

Den nya lagen gäller dock inte vikariat, där gäller samma treårsregel som nu.

Antal visstidsanställningar vid GU

Totalt: 40 procent, inklusive doktorander
Humfak: 47 procent
SA: 37 procent
Sam: 46 procent
Na: 58 procent
Konst: 51 procent
UFL: 40 procent
IT-universitetet: 72 procent
Utbildning: 25 procent
Handels: 46 procent

GU föreslår lagändring

Studenter med skyddad identitet har inte något lagstiftat sekretesskydd i universitetens Ladok-register, men nu går Göteborgs universitet i spetsen för en lagändring.

NÄR STUDENTER BÖRJAR vid ett universitet i Sverige blir de registrerade med bland annat namn, adress, personnummer och behörighet. Studenternas uppgifter om adresser hämtas från Skatteverkets folkbokföring, men de bestämmelser som Skatteverket har för att hemlighålla vissa uppgifter om personer finns inte på lärosätena. Lämnar till exempel en student, som har skyddad identitet, sin adress till universitetet, blir den automatiskt offentlig genom Ladok. Detta trots att han eller hon i folkbokföringen kan ha skyddad identitet.

– Uppskattningsvis är det ett par, tre

studenter varje termin som har skyddad identitet, säger Kristina Ullgren, universitetsjurist vid rektors kansli.

– Vi har lagt oss vinn om att alla nya studenter informeras om situationen vid terminsstart, så att de som har skyddad identitet vet om situationen.

Huvudregeln är att allt är offentligt för att man till exempel ska kunna se hur många poäng en student tagit. De offentliga uppgifterna om studenterna är viktiga för att till exempel en blivande arbetsgivare ska kunna bekräfta att en person studerat en viss kurs.

GÖTEBORGS UNIVERSITET har försökt underlätta för studenter med skyddad identitet att hemlighålla adresser och så vidare genom att kontakta Ladok-gruppen. Studenten får själv hålla kontakt med gruppen och ordna hur han eller hon vill

kunna ta emot post och utskick. Enligt Kristina Ullgren är det inte känt att någon student med skyddad identitet råkat illa ut för att uppgifter kommit ut från Ladok.

– Men många blir förfärade, ledsna och arga för att det är så här och vi har försökt att förklara att vi inte kan göra något åt det mer än att göra dem medvetna om situationen.

TILLSAMMANS MED Kungliga Tekniska högskolan i Stockholm har Göteborgs universitet påpekat för Högskoleverket att det finns en möjlig lösning för studenter med skyddad identitet. KTH:s och GU:s förslag om att även högskolan skulle kunna omfattas av sekretessregeln anammades av lagstiftaren. I samband med att sekretesslagen omarbetas kommer lagen att ändras på den här punkten och i oktober börjar den nya lagen gälla.

– Det förbättrar för personer med skyddad identitet, men det är ändå risk för att personer kan spåras, säger Kristina Ullgren. Om man vet ungefär vad en person studerar, går det att dra slutsatser om var de finns. Läkarprogrammet finns till exempel bara på några få universitet.

– **DET FINNS ÄVEN** många andra sätt som studenterna kan spåras på, till exempel på webbsidor med grupparbete och scheman, säger Kristina Ullgren.

I samband med att den nya lagen träder i kraft måste en funktion införas i Ladok så att dessa personuppgifter kan sekretessmarkeras. Dessutom ska bara några få anställda inom administrationen få behörighet att se alla uppgifter.

Viveca Bladh

Satsning på forskning i ny strategisk plan

— så här ska GU klara konkurrensen

Göteborgs universitets konkurrenskraft ska stärkas – så kan man sammanfatta den strategiska plan styrelsen nu fattat beslut om.

– Vi är överens om vad vi vill göra, förklarar prorektor Margareta Wallin Peterson. Nu återstår det verkligt stora arbetet, nämligen hur vi ska göra det.

DEN STRATEGISKA PLANEN för 2007–2010 har varit ute på remiss bland dekanerna och på fakulteterna och UB. Förslaget har också diskuterats vid ett öppet seminarium i Vasaparken och har funnits på nätet för att den som vill ska kunna framföra synpunkter.

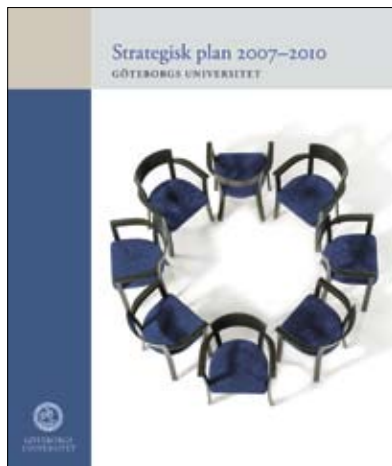
Margareta Wallin Peterson

– Göteborgs universitet är ju både mycket brett och mycket decentraliserat, berättar Margareta Wallin Peterson, ordförande för den arbetsgrupp som utarbetat planen. Vår uppgift har varit att ställa samman ett antal mål som alla kan enas om, oavsett varifrån man kommer, och där respekten för de olika delarna finns kvar. Tanken är att målen ska vara realiserbara och vi kommer årligen att göra uppföljningar för att se hur det gått.

ATT GÖTEBORGS UNIVERSITET ska stärka sin konkurrenskraft går som en röd tråd genom hela planen. För att göra det är det fem områden gruppen lyfter fram: forskning, utbildning, samverkan, personal och organisation.

– Att vi sätter forskningen före utbildningen beror på att det är ett område vi behöver stärka. Grundutbildning är vi redan mycket bra på, även om det finns mer att göra för att öka kvaliteten. Vi kommer att satsa på forskningen genom att försöka dra in mer externa medel och genom att arbeta politiskt för att öka forskningsanslagen. Men vi måste också titta på våra kostnader och se om vi kan använda det vi redan har på ett mer effektivt sätt.

När det gäller utbildning handlar det om att få in ett helhetsperspektiv, från rekrytering till yrkesverksamhet.

– **VI KOMMER ATT UTARBETA** en policy för att knyta grundutbildningen till forskningen. Vi kommer också att arbeta med alumniverksamhet och med att följa upp vart våra studenter egentligen tar vägen. Vi ska också införa återkommande pedagogisk kompetensutveckling för alla våra lärare.

Samverkan med det omgivande samhället är den tredje punkten i den strategiska planen. Där är Göteborgs universitet redan mycket framgångsrikt.

– Men demokratifrågan är viktig och måste värnas och värdas. Även om vi redan har många forskare som gärna deltar i debatten, inte minst inom det samhällsvetenskapliga området, finns det också de som behöver stöd när det gäller kommunikation och debattmedverkan. Det är också viktigt att vi tar tillvara alla nätverk som finns utanför universitetet samtidigt som vi skapar nya mötesplatser. Inte minst betydelsefullt är att vi får bort stuprörstänkandet inom universitetet, så att man får upp ögonen för kompetens även på andra ställen än den egna enheten.

NÄR DET GÄLLER personal betonar planen det betydelsefulla i att alla anställda känner delaktighet i verksamheten. Och när det gäller organisation menar man att det är viktigt att lednings- och beslutsorganisationen görs tydlig.

– Vi ska också göra en omvärldsanalys och jämföra med andra lärosäten i Sverige, Europa och världen, berättar Margareta Wallin Peterson. Vissa områden är vi redan bra på. Men det finns alltid saker man kan lära sig av andra.

Eva Lundgren

fakta/Strategiska planen

Inom forskning:

Vi ska stärka villkoren för forskning av hög internationell klass och stimulera innovativ forskning över fakultets- och högskolegränserna. Internationaliseringen av vår forskning ska stimuleras och våra forskningsresultat spridas. Vi ska möta de förändrade villkoren för forskningsfinansiering med maximal effektivitet och arbeta för att öka uppmärksamheten kring vår forskning och våra forskningsresultat.

Inom utbildning:

Vi ska använda Bologna-processen för att utveckla utbildningen samt förnya och vidareutveckla pedagogiken. Arbetet med rekrytering, inflytande och uppföljning ska stärkas. Internationaliseringen inom vår grundutbildning och kvaliteten i vår forskarutbildning ska öka. Inom utbildningar med sned könsfördelning ska aktiva åtgärder vidtas.

Inom samverkan:

Vi ska effektivisera, stärka och samordna vår forskningskommunikation. Vi ska stärka och utveckla nyttan av våra forskningsresultat och vårt samarbete med näringsliv och offentlig sektor ska öka.

Inom personal:

Vi ska stärka attraktionskraften som arbetsplats och förbättra den långsiktiga personalförsörjningen. Kommunikationen inom organisationen ska förbättras och insikten om värdet i att universitetet är en helhet, med viktiga enskilda delar, ska öka.

Inom organisation:

Vi ska utveckla och förbättra besluts- och ledningsorganisationen samt stärka ledarskapet.

Inom administration och ekonomi:

Vi ska effektivisera IT-stödet och lokal-försörjningen samt utveckla biblioteksverksamheten. Vår administration och våra ekonomiska stödprocesser ska kontinuerligt bli effektivare och vi ska förstärka analysen av omvärldens efterfrågan.

Bok om Einsteins Nobelpris

◆ **När Albert Einstein** fick Nobelpriset i fysik 1921 var det efter lång väntan. Varför det dröjde och hur hans insatser slutligen övertygade kommittén berättas om i boken *Einstein's Nobel Prize*, av Aant Elzinga, professor i idé- och lärdoms historia vid Göteborgs universitet. Boken började som en broschyr till en utställning om Einstein på Nobelmuseet i Stockholm under Fysikåret 2005, 100 år efter att Einsteins artiklar om bland annat relativitetsteori publicerades.

– Jag hade tidigare skrivit om Einsteins Nobel föreläsning som hölls på Liseberg i samband med jubileumsutställningen i Göteborg 1923, säger Aant Elzinga. När jag började titta på nomineringarna av Einstein och spalta upp dem visade sig ett mönster.

Nomineringarna började redan 1910, men inom Nobelkommittén, där majoriteten av ledamöterna var experimenter, fanns ett motstånd mot teorierna. En ledamot lär ha sagt: "Över min döda kropp." Först när nya ledamöter kommit in kunde Einstein få sitt pris, men då för sina teorier om den fotoelektriska effekten.

– Men Nobeltalet på Liseberg handlade om relativitetsteori, så man kan säga att Einstein fick pris för fel sak, säger Aant Elzinga.

Uppsving för Cassirer

◆ **Filosofen Ernst Cassirer** har fått en ny renässans i Sverige. Bland annat gavs hans bok om den svenske filosofen Axel Hägerström ut på nytt i slutet av förra året och sedan 2003 finns Ernst Cassirer-sällskapet i Göteborg.

– Han arbetade tvärvetenskapligt och kunde erbjuda ett tänkande som förenade humaniora och samhällsvetenskap som forskare idag upptäcker och får användning för, säger docent Mats Rosengren, som var en av initiativtagarna till sällskapet.

Ernst Cassirer var en av de ledande filosoferna inom Marburgskolan, men flydde undan nazismen. Han kom till Göteborg tack vare dåvarande landshövdingen Malte Jacobsson och fick en professur vid Göteborgs högskola 1935–1941.

I juni hölls en Cassirer-konferens vid Göteborgs universitet med föredrag av Hans-Peter Krüger, som innehar Cassirer-professuren i år samt ett Logos/Pathos-seminarium med Simon Critchley, professor i filosofi från New York. Seminarieriet fortsätter i höst.

GU ansökningar till FAS-centrum

◆ **Forskningsrådet** för arbetsliv och socialvetenskap, FAS, har utlyst medel för ett eller flera FAS-centrum i landet. Forskningen ska ha inriktning mot åldrande och äldre. 30 miljoner kronor har avsatts av regeringen och innan 16 juni planerar rektorsrådet Staffan Edén att ha klar en ansökan från Göteborgs universitet.

Sedan tidigare har Göteborgs universitet ansökt om pengar till FAS-centrum för handikappforskning, folkhälsovetenskap och populationer samt arbetsplatsernas hälsomiljö.

Inget stöd för utstött doktorand

ILLUSTRATION: TOMAS KANLSSON

Anna var en glad nybliven doktorand och ville inte bråka. Trots att hennes manliga kollegor fick andra villkor och orättvisorna blev allt tydligare så jobbade hon på. Det tog månader innan hon till slut protesterade. Då blev det ett himla liv.

– **FAST MAN INTE** har gjort fel överhuvudtaget blir man sedd som den som ställer till det. Om de manliga kollegorna inte gnäller får en kvinna absolut inte göra det, för då har hon gått över gränsen.

Idag vill Anna fortfarande inte gå ut med sitt namn eftersom hon är mycket medveten om att hon har stött sig med en av de stora. Dessutom visade det sig att det fanns många som var beredda att ställa sig bakom handledaren trots att han uppenbarligen hade gjort fel. Den med makt får uppslutning hur makten än utövas. Och det är det som har varit den smärtsammaste insikten för Anna.

– De som ställde upp var kvinnliga doktorander och doktorer. De manliga gjorde det inte. Det borde ha gjort det för sitt eget samvetes skull. Tänk om det hade varit deras fru eller dotter, säger hon.

För Annas del handlade det om att bli diskriminerad på grund av sitt kön. Hon blev osynliggjord och försummad och det var en lång och deprimerande process innan hon insåg att det hon var utsatt för

» Vid ett tillfälle fick en manlig doktorand åka på just den kursen Anna velat gå, vilket gjorde att han sedan fick undervisa på en högre nivå än sina kvinnliga kollegor. Dessutom fick han kursen betald av handledaren «

inte hörde till den vanliga doktorandtillvaron. I doktorandhandboken står det inte mycket om vad en rimlig behandling är.

– Detta att jag har blivit ignorerad är svårt att ta på. Det största problemet var att jag blev lämnad själv i stort sett hela tiden. Det står ingenstans hur mycket handledning man ska få, men det är konstigt att någon som får betalt för att vara handledare sedan helt struntar i den rollen, säger Anna.

NÄR ANNA HADE fått en tid för handledning och förberett sig noga hände det ofta att handledaren med kort varsel ställde in den, utan att erbjuda en ny. Det hände att hon såg honom handleda manliga doktorander på den tid som egentligen var avsedd för henne. När hon ville åka på konferens och kurser som var bra för hennes arbete, sökte hon finansiering med stipendier men fick ändå nej från handledaren med motiveringen att de var för dyra. Vid ett tillfälle fick en manlig doktorand åka på just den kursen Anna velat gå, vilket gjorde att han sedan fick undervisa på en högre nivå än sina kvinnliga kollegor. Dessutom fick han kursen betald av handledaren. När hon ville åka ut och presentera sina resultat på konferenser fick hon höra att det var för låg nivå på forskningen, men den manliga doktoranden fick presentera sina resultat

trots att hans forskning höll samma nivå. Medan den manliga doktoranden fick betalt för de extratimmar han lagt ner på undervisning fick Anna inte betalt för sina. På möten vände sig handledaren till alla männen, men ignorerade Anna.

– Det är fruktansvärt irriterande att inte bli tagen på allvar. Osynliggörandet är värst. Det finns det inga regler mot.

Orättvisorna och försummelserna upprepade sig i så många skepnader att Anna till slut kände att hon ville sluta som doktorand.

– Det är förfärligt att någon kan få en att tappa sugen så att man nästan släpper sin dröm.

EFTER ATT HA talat med kollegor fick hon klart för sig att ingen doktorand behöver finna sig i det hon var utsatt för och att hon hade rätt att byta projekt. Hon samlade ihop sig och talade med biträdande handledare och prefekt. Tillsammans med dem fick hon också ha ett möte med handledaren som reagerade med ilska.

– De här samtalen var väldigt jobbiga. Någonstans trodde jag att han skulle be om ursäkt för att jag hade blivit så fel behandlad, men det gjorde han inte.

Som väl var hade Anna sparat en del e-post som styrkte hennes version av vad som skett, och det visade sig också att hon inte var den första som hade lämnat hans forskargrupp.

– Några hade tagit upp det på en högre nivå, andra hade bara slutat.

Anna talade med ett doktorandombud om sina rättigheter och fick veta att hon är anställd under fem år och att institutionen är skyldig att hitta ett passande projekt till henne.

– Om jag hade vetat vilka rättigheter jag har, hade jag sagt till efter två månader.

Att vara den som bryter normen och säger att det här faktiskt inte är bra är speciellt svårt när man är ny i yrket och är i stort behov av erkännande.

– **DET GÄLLER ATT** komma ihåg att det inte är man själv som har gjort fel. Och man ska vara medveten om att det blir värre ett tag.

Nu är hon på väg in i ett nytt projekt, men hon tycker att det hon har varit med om borde kunna ha undvikits. Klara regler för vad en doktorand har rätt att förvänta sig av sin handledare hade varit en god hjälp, liksom en genomtänkt doktorandplan. Då hade hon inte låtit ett helt år gå.

– Jag är fortfarande förvånad att detta sker på en någorlunda upplyst arbetsplats i Sverige, som ändå ska vara ett jämställt land. Man får inte behandla människor så här eller ta betalt för saker man inte gör. Det får man varken enligt regelboken eller ur mänsklig synvinkel.

Kajsa Asklöf

Sök hjälp i tid!

Det finns ett stort mörkertal när det gäller felaktig behandling av doktorander, tror Marie Karlsson Tuula, doktorandombudsman. Många genomför sina projekt trots dåliga förutsättningar, trots att det finns stort utrymme för handledarbyte i högskoleförordningen.

ANNAS ERFARENHETER är tyvärr inte ovanliga, konstaterar Marie Karlsson Tuula. Doktorander från Samhällsvetenskapliga, Naturvetenskapliga och Humanistiska fakulteten samt HDK kan vända sig till henne. Ungefär tre till fyra personer gör det per år.

– Det som är kännetecknande för de kvinnor som har vänt sig till oss är att de har varit framåt, vill göra ett bra jobb och säkert gör det också. Ibland kan det vara så att doktoranden är mycket duktigare än handledaren, säger Marie Karlsson Tuula.

Av någon anledning är det bara kvinnliga doktorander som har vänt sig till henne. Om det beror på att de manliga har mindre problem eller är mindre benägna att söka hjälp vet hon inte. Det behöver inte alltid vara en manlig handledare som behandlar en kvinnlig doktorand illa, det kan också vara en kvinnlig handledare som gör det, även om det är mer ovanligt.

– Det finns män som inte tål att konkurrera med en kvinna som är duktigare och har större kunskap. Dessa män får svårt när de upptäcker att doktoranden har en excellent förmåga att hantera sitt forskningsprojekt. Det förekommer i alla strukturer och är inte unikt för universitetsvärlden, säger Marie Karlsson Tuula.

FÖR DEN SOM blir utsatt är det lätt att skuldbelägga sig själv och tänka att allt beror på egna tillkortakommanden. Speciellt osynliggörandet är svårt att påvisa.

– Det går inte att bevisa om det inte är väldigt uppenbart, men ofta sker det på ett väldigt sofistikerat sätt.

För att komma till rätta med doktorandernas situation behövs utbildning av chefer, handledare och doktorander, anser Marie Karlsson Tuula. Hon och hennes kollega har försökt att få komma in i ledarskapsutbildningen, utan större framgång. När det blir problem är det viktigt hur prefekten hanterar frågan. Doktorandombudsmanen kan inte uttala sig om en handledares lämplighet, utan hör båda sidor innan man föreslår en lösning. Ofta handlar det om att få till ett handledarbyte. Marie Karlsson Tuula tycker att det vore bra om handledarbyten blev avdramatiserade och skedde innan det har gått för långt. Ibland är det rena kommunikationsproblem som är orsaken till att det går snett.

– Det är inte så konstigt att det skär sig ibland. Vi blir ofta inkopplade för sent, men sedan vi fick uttryckligt stöd för

Pia Götebo Johannesson, jämlikhetssekreterare.

Marie Karlsson Tuula, doktorandombudsman.

handledarbyten i högskoleförordningen har det blivit enklare att genomföra dem.

Under alla omständigheter tycker hon att doktorander som har frågor eller inte är nöjda ska höra av sig till henne. Den som vill kan vara helt anonym.

JÄMLIKHETSSEKRETERARE Pia Götebo Johannesson tycker också att Annas erfarenheter kan generaliseras och anser att ojämställdheten kan avspeglade sig redan tidigt under doktorandtiden. Det kan handla om olika möjligheter att få lägga fram sina papers och att få kompetensutveckling, som i Annas fall. Meriterande uppdrag som undervisning och handledning av studenter är också värdefulla. Det kan också handla om den fysiska miljön, att fem doktorander kläms ihop i ett hörn eller att man lägger seminarier på tider då det är dags att hämta på dagis.

– Det intressanta är om detta är ett mönster vid GU eller inte. Det kan vara svårt för den enskilde att säga att det beror på kön, därför är det upp till oss att se om detta är ett generellt problem, säger Pia Götebo Johannesson.

HILDING SJÖDÉN, avdelningsdirektör på personalavdelningen, sitter med i den grupp som Centrala arbetsmiljökommittén har tillsatt för att utreda doktorandernas arbetsmiljö. Han berättar att gruppen bland annat föreslår gemensamma handledarutbildningar för alla fakulteter och olika åtgärder som ska förbättra information och rådgivning till doktorander. Möjligheter till stöd för doktoranders karriärplanering diskuteras också. En svår fråga är universitetsövergripande riktlinjer för forskarutbildningen eftersom det enligt högskoleförordningen är fakultetsnämnderna som har det övergripande ansvaret för denna utbildning. För tillfället avvaktar man universitetsstyrelsens beslut om den strategiska planen.

Kajsa Asklöf

Snyggt för avfall

♦ **Markus Grip**, Josefin Lindgren, Mats Sjögren och Erik Söderlind på Högskolan för Design och Konsthantverk, HDK, vann med sin modell av framtidens avfallscontainer för Linköpings kommun. Tävligen arrangerades av Tekniska verken i Linköping under designåret 2005 och syftade till att lyfta de estetiska ambitionerna inom avfallsplanen. Juryn fann HDK-gruppens container modern, informativ och enkel, men med variationsmöjligheter och mjuka, mänskliga former. Studenter från Lunds och Göteborgs universitet tävlade med sammanlagt åtta bidrag och vinnarna erhölet en prissumma på 20 000 kronor.

Prorektor blir rektor i Karlstad

♦ **Kerstin Norén**, prorektor och rektors ställföreträdare vid Göteborgs universitet samt doktor i nordiska språk, blir ny rektor vid Karlstads universitet. Tidigare har Kerstin

Norén varit dekan för Humanistiska fakulteten och har i flera år gjort Språkspalten i GU Journalen. Nyligen kandiderade hon också till posten som rektor vid Göteborgs universitet. Regeringen beslutar formellt om rektorstjänsten senare i år.

Utställning om Astri Bergman Taube

♦ **Universitetsbiblioteket** startar höstterminen med en stor utställning om Astri Bergman Taube i samarbete med Röhsska museet. Hon var dotter till hovkonstgjutare Per Herman Bergman, gick som elev hos Carl Milles och arbetade sedan brett inom skulptur, design, akvarell med mera. Astri Bergman Taube har ofta hamnat i skuggan av maken Evert Taube som hon gifte sig med 1925, men i denna utställning lyfts hennes liv och arbete fram. På Röhsska visas hennes skulpturer, designföremål och litografier från och med 15 september. På UB finns hennes brev, dagböcker och skisser bevarade och ställs ut från 14 september.

Mottagare av pedagogiskt pris 2006

♦ **Årets individuella** pedagogiska pris går till lektor Claes Martinson, juridiska institutionen. Han får priset för sina nyskapande undervisnings- och examinationsformer, för sina pedagogiska och tekniska lösningar och för sin tydliga ambition att låta forskningstankar färga pedagogiken och studenternas förståelse.

Claes Martinson har bland annat utvecklat den elektroniska skrivplattan, som gör det möjligt att spara alla "tavelanteckningar" och ge dem till studenterna i form av en film. Studenterna beskriver Claes

Martinsons kurser som de mest krävande men samtidigt de mest lärorika vilket visar på det förtroende han lyckats skapa genom sitt engagemang för att studenterna ska få den bästa tänkbara utbildningen.

Årets lagpris går till går till doktorand Andreas Bågenholm, doktorand Elin Naurin och docent Henrik Oscarsson, det vill säga lärarlaget bakom "Grundlagskonventet", som ingår i grundkursen vid statsvetenskapliga institutionen. "Grundlagskonventet" är ett rollspelsbaserat moment som syftar till att utveckla studenternas analytiska förmåga, samt att skapa verklighetsbaserade former för lärande. Momentet ger också färdigheter som är direkt anpassade till arbetsmarknaden, utan att för den skull göra avkall på högt ställda teoretiska ambitioner. Såväl politiker som pedagoger och inte minst studenter har i olika sammanhang gett mycket positiva omdömen om nyttan med "Grundlagskonventet".

Priserna kommer att delas ut på promotionshögtiden den 21 oktober. I höst kommer mottagarna också att hålla ett öppet seminarium i Vasaparken kring sina prisbelönda pedagogiska idéer.

Trådlöst arbete – snart verklighet!

♦ **Trådlöst GU!** Inte överallt, men på flera platser under hösten kommer det att finnas trådlös uppkoppling. Projektet som går under namnet GUWLAN (Göteborg University Wireless Local Area Network) ska göra ditt arbete ännu mer mobilt.

Just nu pågår tester på UB:s centralbibliotek, restaurang Näckrosen och gräsmattan kring Humanisten, där 100 studenter ska prova tekniken och funktionaliteten. Efter sommaren drar det igång i första hand för studenter och sedan för anställda som är anslutna till Medarbetarportalen.

Men enligt Johan Augustsson, säkerhetstekniker på IT-avdelningen, är det bara vissa delar av universitetet som berörs. Åtminstone inledningsvis.

– Målsättningen är inte att bygga ut trådlöst nätverk på hela universitetet eller att ha parallella nätverk till det fasta. Vi ska främst ersätta befintligt trådlöst nätverk, och installera nätverk på gemensamma mötesytor, som exempelvis restauranger, bibliotek och konferens- och möteslokaler.

Först ut är Nya Pedagogien, delar av Humanisten och HDK. Om projektets testfas faller väl ut, kan även anställda, som har tillgång till Medarbetarportalen, i höst få tillgång till trådlöst nätverk. Precis som för studenterna är det samma inloggningsuppgifter som i portalen.

Att det har tagit tid att lansera beror enligt Johan Augustsson på de högt ställda säkerhetskraven.

– Det gäller att tänka rätt från början och att inte forcera utbyggnaden av trådlöst nätverk.

Johan Augustsson berättar att satsningen ligger rätt i tiden och att Göteborgs universitet är ett av de första universiteten i Sverige som satsar på denna nya teknik.

Mer information om projektet hittar du på <http://guwlan.gu.se>

Nytt studentpris

◆ **I samband** med avtackningen av Gunnar Svedberg i universitetets aula berättade styrelseordförande Arne Wittlöv att styrelsen instiftat ett nytt pris: Gunnar Svedbergs pris. Priset ska delas ut årligen av Gunnar Svedberg personligen och gå till en välförtjänt student. Nomineringen ska göras av Göteborgs universitets studentkårer. Prissumman är på 10 000 kronor.

Språkpolicyn klubbad

◆ **Göteborgs universitet** har, som första universitet i landet, antagit en språkpolicy. Tanken är att utbildning och forskning skall bli mer internationell och anpassad till Bologna-processen. Policyen fastställer att svenska ska vara det dominerande undervisningsspråket på grundnivå och att studenterna ska lära sig att uttrycka sig på en klar och begriplig svenska. Men på högre nivåer ska fler kurser hållas på engelska och mer information på hemsidor, skyltar och i foldrar ska vara på engelska.

Policyen innebär också att avhandlingar ska ha fylliga versioner på både svenska och engelska.

Ny logotyp för GU

◆ **Nu har styrelsen** fattat beslut om Göteborgs universitets nya logotyp som kommer att gälla från och med den första juli. Logotypen bygger på det gamla sigillet men är renodlat och tydligare. I texten runt symbolerna finns också året 1891 angivet – det är då Göteborgs högskola grundades.

Logotypen kommer att införas stegvis. Den första tillämpningen ska ske på skyltningen av Nya Pedagogien och Campus Linné.

Rådet för identitets- och imagefrågor kommer att utarbeta en tidsplan och kostnadsberäkning när det gäller övrig tillämpning.

Hur den nya logotypen ska användas blir en fråga för rektor. Det handlar både om att stärka universitetets profil och om att låta de olika delarna få profilera sin särart.

Inget beslut om Idrottshögskolan

◆ **Det finns två förslag** – Chalmers eller Fysiken. Men det blev inget beslut om placering vid styrelsens sammanträde den 8 juni. Ärendet återremitterades. Istället avvaktar man Gunilla Bornmalm-Jardelöws utredning om idrottsvetenskaplig verksamhet vid GU, som beräknas vara klar till styrelsens sammanträde den 28 september. Då tar också styrelsen beslut om var Idrottshögskolan ska ligga. I Gunnar Svedbergs PM framhålls dock Chalmers som ett säkrare alternativ med argumentet att hyresvärden Akademiska Hus är etablerad och att lokalerna kan bli klara i tid. Men hyran är ungefär en halv miljon kronor högre än Fysiken.

Enligt fastighetsdirektör Ingemar Thoren, som utrett lokalfrågan, försenas inte byggplanerna nämnvärt.

– Det är lite bråttom, men nybyggnationen kan ändå bli klar i tid, även om det blir en viss fördring. Men egentligen är lokalfrågan underordnad den större och viktigare frågan om resurstilldelningen som nu ska utredas vidare.

Idéspark för företagsamma

En kom-igång-spark för sex nya idéer. Såväl erfarna forskare som studenter fanns bland de utnämnda när universitetet för första gången delade ut FöreKoM-stipendier.

– **DET ÄR SKÖNT** att få veta att någon annan också tycker att det är en bra idé, säger Daniel Ehrnberg som är en av stipendierna.

Hans idé började som ett förslag till examensarbete vid institutionen för fysik. Han har fördjupat sig i hur man kan tillgodogöra sig energin från de förnybara energiresurserna och fick en idé om hur man kan utnyttja vågenergi.

– Jag hade haft idén ett tag och när jag började leta examensarbete tyckte min handledare att det lät bra. Sedan stötte jag på fler personer som visade en positiv inställning och det gjorde väldigt mycket.

– Både teknik och naturintresserar mig och det är två områden som är i behov av satsningar, säger Daniel Ehrnberg.

Fysikstudenten Daniel Ehrnberg är en av sex stipendiater som får 15 000 kronor för att utveckla sin idé.

Niklas Fernqvist på Forsknings- och innovationsservice vid GU glädjs åt att så många olika fakulteter haft sökande till FöreKoM-stipendierna.

Kombinationen av de båda områdena och mycket funderande ledde fram till hans idé.

Daniel Ehrnberg hoppas att stipendiet kan täcka in kostnader för experiment och vidareutveckling av modellen.

– Stipendiet är tänkt att inspirera forskare och forskarstuderande och ge dem möjlighet att utveckla en idé, säger Niklas Fernqvist, innovationsrådgivare på Forsknings- och innovationsservice vid Göteborgs universitet.

– **GENERELLT HAR** forskarna en pressad situation och måste söka pengar för att gå vidare. Med det här stipendiet kan de köpa loss tid för att bygga eller utveckla sin modell. Stipendiet fungerar som en första kom-igång-spark.

Stipendiet är på maximalt 20 000 kronor per idé, men i år valde man att dela ut till fler sökande och sänka summan till 15 000 kronor. Västra Götalandsregionen bekostar stipendierna genom Företagsamma Kvinnor- och Mänprogrammet. Forsknings- och

innovationsservice har tillsammans med Sahlgrenska Science Park och GU Holding tagit initiativet till stipendierna som man hoppas ska ge kommersiellt gångbara tjänster eller produkter.

– **FINNS DET MÖJLIGHET** att ta patent är det förstås roligt, men det är inget krav för att få stipendiet, säger Niklas Fernqvist. Generellt sett är det en relativt lång process som en ny idé måste gå igenom och man kan se detta som ett första steg.

– Det roliga är att vi har haft sökande från alla fakulteter. Oftast tänker man på medicin eller naturvetenskap när man talar om traditionellt tillämpbara idéer, säger Niklas Fernqvist. Men bland stipendierna finns även sökande från Humanistiska och Konstnärliga fakulteterna.

Bland annat har Einar Korpus från institutionen för svenska språket kommit på en språktjänst, som i princip är färdig att dra igång, men som behöver finslipas.

NÅGRA AV STIPENDIATERNÄ är erfarna forskare, som till exempel Thomas Arts vid institutionen för tillämpad IT, som presenterade en idé för att utveckla mjukvara. Men samtliga idéer är helt nya och har inte finansierats på andra sätt.

Daniel Ehrnberg har knappt hunnit gå klart sin utbildning än, men han har fler idéer på lager. Han hoppas kunna fortsätta med forskning och få industrin intresserad av hans första innovation till att börja med.

– Jag hoppas att stipendiet utgör en startpunkt för en fortsatt utveckling av idén. Tack vare stipendiet får idén nu en chans att växa till en fungerande produkt.

En ny chans att söka stipendier kommer i höst.

Viveca Bladh

fakta/FöreKoM-stipendierna

Marica Ericson vid institutionen för kliniska vetenskaper, som ska utveckla en idé om cancerdiagnostik.

Otto von Busch och Despina Papadopolous vid Högskolan för design och konsthantverk, som arbetar med digitalt mode.

Einar Korpus vid institutionen för svenska språket, som arbetar på en språktjänst.

Thomas Arts vid institutionen för tillämpad IT, vars idé handlar om mjukvaruutveckling.

Ola Hammarsten vid institutionen för biomedicin, som ska utveckla en sjukvårdsprodukt.

Daniel Ehrnberg vid institutionen för fysik, som ska utveckla en modell för miljövänlig vågeneri.

» Med det här stipendiet kan de köpa loss tid för att bygga eller utveckla sin modell. Stipendiet fungerar som en första kom-igång-spark «

Gunnar Svedbergs tre år vid makten

GU Journalen har frågat några representanter för GU vad Gunnar Svedberg har betytt för universitetet: Vad tycker du att han har åstadkommit eller lyckats bäst med? Vad har han inte lyckats med och varför?

Helena Lindholm Schulz

BLIVANDE DEKAN FÖR
SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

– Fakulteterna har kommit närmare varandra under Svedbergs tid och det verkar finnas en större känsla av samhörighet. Jag tror också att Göteborgs universitet blivit mer synligt i regionen under den här perioden. Även arbetsmiljöfrågorna har kommit mer i fokus. Man kommer exempelvis att satsa resurser för att åtgärda de problem som kommit fram i Arbetsmiljöundersökningen, vilket förstås är mycket positivt.

– Det som inte varit så bra är att exempelvis Reskopjektet inte förankrades tillräckligt. Gillbergfrågan kunde också ha skötts på ett annat sätt.

Elisabeth Litsmark Nordenstam

VICE ORDFÖRANDE I UNIVERSITETSSTYRELSEN

– Gunnar Svedberg har varit väldigt duktig på att utveckla ledningsfrågorna. Medarbetarna uppfattar det som att samarbetsklimatet i ledningen blivit bättre, det märks inte minst av den senaste Arbetsmiljöundersökningen. Det tar lång tid att genomföra organisationsförändringar men Gunnar Svedberg har lagt en mycket god grund som man kommer att kunna bygga vidare på. Jag beklagar att han slutar.

Bo Rothstein

PROFESSOR I STATSVETENSKAP

– Vad jag kunnat se har Gunnar Svedberg lyckats väl med att skapa förtroende för rektorsämbetet och för den nya ledningsstrukturen. Det var tragiskt att han drogs in i Gillberg-problematiken och tvingades ödsla så mycket energi på detta.

Gunnar Svedberg avtackades den 7 juni i universitetets aula av bland andra styrelseordförande Arne Wittlöv.

Han måste emellertid ha haft synnerligen dåliga rådgivare som gav honom intrycket att man i Sverige som ämbetsman kan vägra utföra en lagakraftvunnen kammarrättsdom.

– Att bidra till att sätta Göteborgs universitet på den intellektuella världskartan. GU behöver en gemensam kraftsamling för att skapa sig en profil internationellt. Bredden hos GU (vi har ju i princip allt) borde kompletteras med någon form av gemensam spetsverksamhet som har internationell lyskraft. Antagligen har tiden inte räckt till, kanske för att saker som Gillberg-problemet tagit alltför mycket i anspråk.

Erland Hjelmquist

PROFESSOR I PSYKOLOGI

– Det är väldigt svårt att se effekterna av så kort period som tre år. Han har inte lämnat så stora avtryck, tycker jag, men man kan hoppas att omorganisationen av ledningsstrukturen har varit positiv, även om det är för tidigt att se det än.

– Ambitionen att göra GU mer synligt vad gäller forskningen är också svårt att se några effekter av. Mitt intryck är att det inte har blivit så mycket med satsningen på forskningen som var förhoppningen. Det är mycket synd.

David Turner

DEKAN PÅ NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

– Till det viktigaste Gunnar Svedberg gjort hör att han lagt grunden för ett nytt ledningssystem med regelbundna möten i dekanrådet. Samverkan och kommunikationen med ledningen har blivit bättre. Det har också blivit mer ordning och reda. Sahlgrenska akademien är exempelvis numera laglig, vi har fått en ny beslutsordning och har gjort en översyn av våra styrdokument. Jag tycker att det

har varit en mycket positiv tid och att arbetsklimatet har blivit bättre.

– Det är dock synd att vi inte lyckades hitta en form för genomförande av Reskopjektet i den första omgången. Man kan också fundera över lärarutbildningarnas organisation, där det inte känns som att vi hittat den bästa lösningen, eller något som kan hålla på längre sikt.

Caroline Öhman

TILLTRÄDANDE ORDFÖRANDE FÖR GUS

– När man talar med Gunnar Svedberg får man en stark känsla av att han är genuint intresserad av studenterna och att han vill ta

till sig det vi tycker. Han har exempelvis engagerat sig i de frukostmöten kårordförandena varje månad har med ledningen och det tycker jag är mycket positivt. Men det hade förstås varit bra om han hade visat sitt engagemang ännu tydligare i kontakten med omvärlden och visat att han verkligen tycker att studentfrågorna är viktiga.

– Gunnar Svedberg har också gjort mycket för att öka samarbetet och idéutbytet mellan fakulteterna på ett genomtänkt och genuint sätt. Det tror jag kommer att få betydelse för framtiden.

Björn Rydevik

LÄRARREPRESENTANT I UNIVERSITETSSTYRELSEN

– Han har skapat en mycket bra ledningsstruktur och en god samarbetsanda mellan olika grupperingar vid Göteborgs universitet

som jag uppskattar och som återspeglas i stämningen i styrelsen. Annars kan jag tänka mig att tre år är en för kort period för att man ska hinna åstadkomma så mycket som rektor. Det tar ju en viss tid att lära känna verksamheten och sedan ytterligare tid att avveckla sitt engagemang så den effektiva perioden har väl snarare varit två än tre år.

– Gunnar Svedberg måste ha haft det svårt i början eftersom han direkt när han kom hit fick ta över ett antal mycket besvärliga frågor. Det måste ha varit tungt.

Bengt Odlöv

UNIVERSITETSSTYRELSEN

– Gunnar Svedberg har skapat ordning och reda i systemet. Han är en väldigt bra organisationsmänniska. Vi har fått en ledningsgrupp och styrning som fungerar. Det är bara att gratulera hans nya arbetsplats.

Philip Brenner

IT-UNIVERSITET

– Det viktigaste som Gunnar Svedberg har gjort är att han fått Göteborgs universitets ledning att fungera väl tillsammans. Dessutom har han alltid stöttat IT-universitetet, inte minst vårt samarbete med Chalmers. Det var synd att han blev inblandad i rättsproblem, det borde ha skötts på ett annat sätt, men jag vet inte om jag hade klarat det bättre.

Agneta Olsson

ÖVERBIBLIOTEKARIE, UB

– Gunnar Svedberg har värnat om GUP, Göteborgs universitets publikationer, och om den elektroniska publiceringen, så att vi kommit igång ordentligt med detta. Jag tycker också att han visat stort intresse för UB som en del av kärnverksamheten, exempelvis genom att ge UB plats i dekanrådet. Men han har fått dra ett tungt lass med svåra ärenden som han fått arva, det kan inte ha varit särskilt lätt.

Intervjuer: Eva Lundgren och Allan Eriksson

Många intressanta fynd när arkivarierna städar upp

Under odysseen genom GU:s arkiv har arkivarierna Anna Thorén och Christer Johansson hittat spännande skioptikonbilder och inspelningar med kända artister.

En gästbok från 1902 med namn som Björnstjerne Björnson och Sven Hedin, bilder på Dresden från före första världskriget och Otto Nordenskjölds rapporter om oceanografi från Nordpolen – nej, det är inte en inventering från något museum.

Istället handlar det om vad en arkivarie vid Göteborgs universitet kan hitta när han eller hon är på spaning bland institutionernas gömmor.

ATT VARA ARKIVARIE innebär inte bara att man sitter med näsan i gamla pärmar och rotar bland dammiga dokument.

– Vi rör faktiskt på oss ganska mycket, berättar arkivarie Anna Thorén, som tillsammans med universitetsarkivarie Christer Johansson koordinerar arkivhanteringen vid GU. Vi har varit på besök på de flesta institutioner vid GU och det tror jag inte att så många andra anställda kan säga att de varit.

Arkivhanteringen vid Göteborgs universitet har blivit en prioriterad fråga. Efter att år efter år ha fått allvarlig kritik från Riksarkivet som till slut till och med hotade att gå till regeringen om det inte blev någon skärpning, avsattes 2004–2005 hela 7,6 miljoner kronor i ett projekt för att få ordning på arkiven.

Christer Johansson fick ansvar för projektet och till hans hjälp anställdes tillfälligt 16 arkivarierna. På ett och ett halvt år lyckades man få så bra ordning att Riksarkivet vid sitt senaste besök ansåg att Göteborgs universitet var bland de ordentligaste i landet.

– **ARKIVHANTERING** kan liknas vid att städa sitt hem, förklarar Christer Johansson. Har man inte gjort det på länge ser det till slut inget vidare ut och ju längre tiden går, desto mindre lust har man att ta tag i problemet. Men bara man har som rutin att städa regelbundet, så är det ju inte så jobbigt.

Det handlar alltså om att ha ordning och reda – vilket kanske inte låter så märkvärdigt.

– Men om ingen talat om för en vilka regler som gäller är det förstas inte så lätt, menar Christer Johansson. Så mycket av det arbete vi gjort har gått ut på att utbilda universitetets 16 arkivsamordnare och cirka 180 arkivredogörare som finns ute på institutionerna. Sedan 2005 finns också en arkivhandbok där man kan läsa om vilka regler som gäller, men det mesta är inte så konstigt. Alla handlingar som på något sätt måste följas upp samt uppsatser, avhandlingar, kurs-

dokument och forskningsmaterial måste arkiveras. Däremot behöver man självklart inte spara på e-brev eller broschyrer som handlar om triviala saker. Men viktiga e-brev, som har med universitetets verksamhet att göra, ska skrivas ut och behandlas som alla andra brev. Det är också viktigt att man rensar dokumenten från gem, gummiband och annat som kan skada dem, och att man följer den arkivbeskrivning som finns. Allt material ska läggas i en box som måste finnas uppskriven – annars är det lätt att den försvinner.

Folk blir i allmänhet glada när de får besök av arkivarierna. Även om det inte alltid ser så bra ut i arkiven brukar man uppskatta att någon kommer och talar om hur det ska vara.

– **JAG TROR ATT** de flesta inser vikten av att ha ordning på sina dokument, menar Christer Johansson. Även de som till en början inte verkar så intresserade ändrar sig när man väl börjar prata med dem. Att ha ordning är förstas viktigt av det självklara skälet att det blir lättare att hitta då. Men som myndighet har vi också skyldighet att tillhandahålla dokument om någon frågar efter dem. Och att få kritik från Riksarkivet för

att man är en slarvig myndighet är inte bara pinsamt – det kan få negativa konsekvenser också, exempelvis i samband med att universitetet söker forskningspengar.

De har känt sig lite som turister på universitetet när de åkt runt och informerat.

– Och då och då stöter man på riktigt spännande saker, berättar Anna Thorén. Först visas man till det rum där det arkiverade materialet förvaras. Men sedan kan det finnas ännu ett rum innanför – och kanske ytterligare ett rum bakom väggen. På Musikhögskolan har vi hittat inspelningar av elevkonserter där en och annan blivande framstående artist framträder. På klassiska institutionen finns spännande skioptikonbilder, föregångare till diabilderna och Studentavdelningen har ett kortregister med alla studenter sedan 1891. Så där kan man kolla hur farfar såg ut som student. Vissa institutioner har ju också en mycket gammal historia som kan vara spännande att följa, som HDK till exempel, som grundades 1848.

Det finns dock fortfarande brister i arkivhanteringen.

– **NÄR DET GÄLLER** digitala handlingar finns det ännu ingen långsiktig plan för hur de ska bevaras, förklarar Christer Johansson. Det räcker inte med att bränna dem på cd för vem vet vilken teknik som finns om tio år och om de fortfarande går att öppna? Vi hittade till exempel för en tid sedan en diskett som vi var intresserade av – men ingen dator med diskettenhet. Vi fick be IT-avdelningen om hjälp och inte ens de kunde omedelbart hitta en dator åt oss.

Det finns heller inget centralarkiv vid Göteborgs universitet, istället förvaras handlingarna av Landsarkivet.

– **NÄR EN ARKIVARIE SÄGER** att något ska bevaras, då menar han eller hon verkligen för all framtid, förklarar Anna Thorén. Om någon kommer till oss om 7 000 år och undrar vad man gjorde vid Göteborgs universitet på 2000-talet – ja, då har vi det här.

Eva Lundgren

GU:s arkivhandbok finns på: <http://www3.gu.se/organisation/gf/rektorskansli/arkivhandboken.html>

Audit – ett nytt sätt att förbättra kvaliteten

Hur gör andra? Finns det goda exempel att följa – eller kanske misstag att dra lärdom av?

Det är sådana frågor som är poängen med den fakultetsaudit som nyligen gjorts vid Sahlgrenska akademien och Samhällsvetenskapliga fakulteten.

Till hösten är det naturvetarnas tur.

ATT EN FAKULTET genomgår en audit innebär att man inledningsvis låter en granskningsgrupp gå igenom styrdokument och andra viktiga handlingar som rör kvalitetsarbetet vid fakulteten.

Granskningsgruppen består av en dekan, en prodekan och en kanslichef som alla ska representera olika fakulteter. Dessutom ingår som ordförande Bengt-Ove Boström, rektorsråd med ansvar för kvalitetsfrågor, kvalitetssamordnare Malin Östling som sekreterare samt en studentrepresentant.

När granskningsgruppen tagit del av materialet gör den ett besök på fakulteten där man talar med olika kategorier anställda samt med studenterna för att kartlägga vad som är bra och vad som kanske behöver förbättras när det gäller fakulteternas kvalitetsarbete. Det kan gälla förhållandet mellan nämnd och institutioner, hur man arbetar med jämställdhet, forskarutbildning, informationsspridning, studentinflytande och liknande. Besöket brukar ta cirka en arbetsdag.

FÖRST UT VAR Sahlgrenska akademien som genomförde en audit förra året. Under våren har Samhällsvetenskapliga fakulteten låtit sig utvärderas och i oktober är det Naturvetenskapliga fakultetens tur.

– Fakultetsauditen är universitetsledningens instrument för uppföljning av fakulteternas kvalitetssystem, förklarar Bengt-Ove Boström. Det är en enkel och billig metod som inte kräver en alltför stor insats men som kan ge väldigt mycket, både för den fakultet som granskas och för granskarna. Det handlar inte om att kontrollera om den granskade fakulteten verkligen gör allt den ska utan snarare om att man, kollegor emellan, både kommer med konstruktiv kritik och uppmuntran. Fakulteterna arbetar på olika sätt samtidigt som skillnaderna måste respekteras måste man också kunna fråga: varför?

Ett skäl till att Göteborgs universitet har startat denna granskning är för att kunna svara mot Högskoleverkets krav på bra kvalitetssystem.

– Men det handlar också om att ta tillvara den kunskap och erfarenhet

som finns, istället för att uppfinna hjulet flera gånger, menar Bengt-Ove Boström. Vi hoppas också på en bieffekt som kan vara väl så viktig, nämligen att känslan av att vi alla tillhör ett gemensamt universitet med liknande möjligheter och problem, kan stärkas.

När Sahlgrenska akademien granskades förra året stod man mitt uppe i stora organisationsförändringar. Tre fakulteter hade blivit en och sexton institutioner skulle reduceras till sex.

– **FAKULTETAUDITEN** stärkte oss i det förändringsarbete vi just höll på med, menar prodekan Olle Larkö. Vi fick en del insikter, bland annat när det gäller ordningsfrågor, som att det behövs tydligare definitioner av kursinnehållet i doktorandutbildningen, och dessa insikter har vi kunnat ta med oss i bygget av den nya akademien. Vi blev granskade av personer som förstärker universitetet och själva arbetar här och det tycker jag var mycket positivt.

Sahlgrenska akademien är en annorlunda fakultet på så sätt att så mycket av verksamheten sker i samarbete med hälso- och sjukvården.

– Jag tror ändå inte att det var svårt för övriga fakultetsrepresentanter att förstå de särskilda omständigheter som gäller för oss. Tvärtom tror jag att det är viktigt att man vågar låta sig granskas på ett öppet sätt och inte hamnar i försvarställning om någon påpekar något som är mindre bra.

David Turner, dekan på Naturvetenskapliga fakulteten, var med i granskningsgruppen både när Sahlgrenska akademien och Samhällsvetenskapliga fakulteten undersöktes.

– Vi tittade på hur fakulteten går tillväga när den organiserar arbetet, vilka system och åtgärder som finns för kvalitetsutveckling och hur man följer upp att ett kvalitetsprojekt verkligen lett till något. Hur organiserar man exempelvis grundutbildningen, och hur använder man kursvärderingar? Det handlar om en lärandeprocess i båda riktningarna, vi jämför hela tiden med hur vi själva gör och det kan ibland leda till en aha-upplevelse. Ett exempel är att Sahlgrenska akademien har börjat använda olika kvalitetsindikatorer för att påverka medelfördelningen mellan utbildningarna vilket gav mig något att fundera över, säger David Turner.

Men det är viktigt att påpeka att tanken inte är att alla fakulteter ska likriktas, poängterar Mikael Gustafsson, ordförande för Göteborgs universitets studentkårer, som också varit med under båda auditerna.

– **FAKULTETAUDITEN** har varit viktig, inte bara för att få upp ögonen för vad som inte fungerar, utan också av motsatt skäl, att kunna förstå vad det är som är bra vid den egna fakulteten. Vi har diskuterat mycket och det tror jag är betydelsefullt för att ett förändringsarbete ska lyckas, eftersom det helt

enkelt är lättare att åtgärda problem om man förstår varför det blivit som det är. Samhällsvetenskapliga fakulteten är exempelvis av tradition mycket decentraliserad, vilket kan vara bra, men det kan också leda till att nämnden inte känner till viktiga saker som händer på institutionerna. Vid Sahlgrenska akademien har doktoranderna mycket självständigt arbete vilket kan vara positivt. Men många anser att de har alltför få kurser som dessutom inte är särskilt meningsfulla och det är förstås inte bra. Under auditen kunde man diskutera sådana här frågor vilket också har lett till ökad förståelse mellan olika fakulteter.

DEN HÄR TYPEN av granskning är speciell, menar Helena Lindholm Schulz, som efter sommaren tillträder som dekan vid Samhällsvetenskapliga fakulteten.

– Granskarna kommer å ena sidan utifrån eftersom de tillhör andra fakulteter och därför kan se på verksamheten med nya ögon. Men samtidigt kommer de också inifrån, från samma lärosäte, vilket innebär att man inte behöver traggla en massa basinformation om hur det är just vid GU. Under hösten ska Samhällsvetenskapliga fakulteten utarbeta en ny strategisk plan och då kommer de kunskaper fakultetsauditen gett oss väl till pass.

Eva Lundgren

För mer information:
<http://www.gu.se/kvalitet/>

ILLUSTRATION: TOMAS KARLSSON

Pam på plats

TEXT Eva Lundren | FOTO Hillevi Nagel

Att bli rektor för Göteborgs universitet var knappast något Pam Fredman drömde om när hon efter gymnasiet började studera på Chalmers.

Det är ofta slumpen som avgör var man hamnar, menar hon. Men man måste också våga fånga tillfället i flykten.

EN TIDIG MORGONPROMENAD med hunden Simson, Delsjön ligger inbäddad i dimslöjor, en and skrånar men annars är det tyst. Eller en middag i lugn och ro med hela familjen innan ungdomarna rusar iväg på sina olika aktiviteter. Sådana stunder hör till det Pam Fredman kan leva länge på.

– Jag njuter av att inte ha en massa aktiviteter när jag är ledig, mitt liv är tillräckligt strukturerat ändå. Ett samtal, en naturupplevelse, att göra något oplanerat, det är vad jag önskar mest av fritiden.

Hon bor tillsammans med man, son och hund i den del av Örgryte som kallas Pippistan, eftersom alla gator har namn efter fåglar. De båda döttrarna är utflugna, åtminstone mer eller mindre.

– Ungdomar ska inte bo hemma för länge, när man är runt tjugo är det dags att ge sig av. Jag menar inte att

man ska kasta ut barnen men enda sättet att bli vuxen är att skaffa sig ett eget liv. Den som bor hemma hos sina föräldrar kommer aldrig ifrån föräldrar-barn-relationen och kan inte utveckla ett eget sätt att se på tillvaron.

När ytterdörren öppnas kommer Simson farande. Pam Fredman har alltid haft husdjur; ett tag hade hon en zoologisk trädgård med hund, katt, papegoja och akvarium.

– Det som är fantastiskt med en hund är att den alltid finns där och väntar på en. Man kan komma hem och vara på dåligt humör, familjen är grinig – men Simson är glad! Innan vi skaffade Simson hade vi en katt som var så stor att han kallades Lodjuret. Först surade han i sex månader, men sedan blev de goda vänner. När katten var ute och slogs kom hunden till undsättning – och när jag stod i köket och lagade mat hoppade katten upp på diskbänken och puttade ner köttbitar till Simson.

DEN 1 JULI kommer Pam Fredman att bli Göteborgs universitets första kvinnliga rektor. Hon lämnar då ansvaret för Sahlgrenska akademien som, sedan hon tillträdde som chef 2003, har hunnit förändras på ett radikalt sätt.

Bland annat har tre fakulteter blivit en och sexton institutioner reducerats till sex.

– **DET VIKTIGA VAR** att bevara de olika fakultetsområdenas identitet trots att fakultetsindelningen tagits bort, förklarar Pam Fredman. Men det var också betydelsefullt att genomföra en tydlig linjeorganisation. En tid behöll vi titeln dekan för de olika områdenas chefer, men det blev bara rörigt. En tydlig organisation är nödvändig inte minst för att alla anställda ska kunna känna sig delaktiga. Alla kan inte prata med rektor eller dekanen, men alla måste veta att det finns någon de kan vända sig till, och att denna person kan föra åsikterna vidare.

Att institutionerna slogs samman handlade till stor del om resurser.

– En liten institution är för känslig för ekonomiska svängningar. Men man måste förstå att institutionerna bara är en stödstruktur, forskning kan mycket väl ske över olika institutionsgränser.

Även om Pam Fredmans karriär kan verka ganska rak har hon inte planerat eller strävat efter att komma dit hon hamnat. Inte ens att bli civilingenjör var något hon hade drömt om särskilt länge.

» Ska man vara rektor måste man känna att man har verksamheten med sig, annars går det inte «

– Pappa var ingenjör och kanske var det därför jag började studera på Chalmers? Jag har funderat över om man omedvetet uppfostrar sina barn olika beroende på att man har lättare att förstå vissa karaktärsdrag än andra? Jag var nog pappas flicka och han kanske påverkade mig, men det vet jag egentligen inte. Jag trivdes med utbildningen bortsett från att det var lite för mycket värmexlaxare och oljepannor. Biologi verkade mer intressant så jag bestämde mig för att göra mitt examensarbete inom klinisk näringslära. Men när jag var färdig civilingenjör 1973 var arbetsmarknaden inte så bra så jag fortsatte studera, denna gång zoologi och botanik. Just när vi kom in på området gräs, som inte jag tyckte var så roligt, kom min handledare från examensarbetet och berättade att det fanns ett vikariat som ingenjör vid institutionen för neurokemi.

DET VAR ALLTSÅ Pam Fredmans bristande gräsintresse som gjorde att hon hamnade på Medicinska fakulteten. Efter ett år som post.doc. i USA var hon hemma igen.

– Jag fick rådet att söka mig någon annanstans eftersom det var så svårt att få en fast tjänst vid fakulteten. Men jag stannade kvar och blev så småningom prefekt.

Neurokemi handlar om hjärnans kemi.

– Det är hjärnans fetter jag forskat om. Man kanske inte tänker på det men hjärnan är faktiskt vårt mest fettrika organ. Bland annat har jag arbetat med att ta fram markörer för att diagnostisera Alzheimers sjukdom. En av de så kallade lipidmolekyler i hjärnan som vi tittat på, finns också i de insulinproducerande cellerna i bukspottskörteln och en dag ringde en forskare från Danmark och frågade om han fick använda vår molekyl för sin diabetesforskning. Det fick han naturligtvis och det intressanta är att vår hjärnforskning fått betydelse för en helt ny inriktning inom diabetesforskningen. Återigen handlade det om en tillfällighet, om att en forskare från ett annat område råkat höja blicken och sett något som verkade intressant någon annanstans än där han brukar leta. Just det där, att arbeta med öppna ögon, tror jag är viktigt. Det handlar egentligen inte om tvärvetenskap utan snarare om att man ibland anlägger ett större perspektiv. Det är där, i skärningspunkterna mellan olika forskningsområden och discipliner, som de riktigt spännande aha-upplevelserna inträffar.

FÖR ATT STIMULERA till fler sådana upplevelser måste olika sorters människor med olika sorters kunskap få träffas. Ett så brett universitet som GU borde vara det perfekta stället för sammankomster mellan skilda människor och kunskapsområden.

– Ändå är vi inte så bra på det där. De flesta anställda känner mest samhörighet med den egna lilla gruppen, dem man pratar med kring kaffebordet. Och det är förstås inte fel. Men det finns ett oerhört mervärde med alla spännande möten som är möjliga vid ett brett universitet och vi borde öppna oss mer för det. Jag tror att studenterna är bättre på att arbeta över olika gränser, de har förstått att det är något vi alla vinner på.

Pam Fredman har dock tvingats acceptera att hon som rektor inte själv kommer att ha tid för forskning. Istället vill hon arbeta för bättre villkor för unga forskare som ofta tvingas överleva på projektanställning efter projektanställning utan utsikter till någon fast tjänst.

– Som det är idag får lärosätena allt mindre pengar i fakultetsanslag medan alltmer ska sökas i konkurrens. Det innebär att man får 10 miljoner kronor för ett projekt inom ett visst område för att sedan, när man anställt folk och byggt upp en verksamhet, plötsligt får 10 miljoner för något helt annat någon annanstans. Hur ska människor kunna växa under sådana omständigheter, hur får man en långsiktighet i anställningen och hur ska universitetet kunna ta ansvar för sina anställda? Systemet innebär att vi inte kan tydliggöra framtiden för våra forskare, som kan känna sig lurade. Det är inte hedervärdigt och kommer så småningom att slå tillbaka på verksamheten eftersom vi i förlängningen inte kommer att kunna rekrytera de duktigaste personerna till oss.

DELVIS HANDLAR DET OM att göra departementet medvetet om hur stora problemen egentligen är.

– Kanske har beslutsfattarna faktiskt inte tillräckligt med kunskaper om hur det står till vid universitetet? I så fall måste vi ju vara pedagogiska och berätta för dem. En utredning har nyligen påbörjats om anställningar vid högskolan och den hoppas jag mycket på. Men vi företrädare för de olika lärosätena måste också vara med och driva frågan mer än idag.

Det måste också bli lättare att komma in och jobba på universitetet – även för dem som inte kan meritera sig med hjälp av ett stort antal publicerade artiklar.

– Det finns förstås många sätt man kan skaffa sig erfarenhet på. Vi blir för inskränkta om vi inte kan ta tillvara kunskap som nåtts på olika sätt ute i samhället och inte minst förlorar vi många internationellt intressanta medarbetare genom att ha så krångliga anställningsregler.

Att vara rektor för Göteborgs universitet är ingen enkel uppgift. Men Pam Fredman ser det å andra sidan inte som ett enmansuppdrag.

– Ska man vara rektor måste man känna att man har verksamheten med sig, annars går det inte. Den nya strategiska planen, som ska ligga till grund för allt arbete som görs vid Göteborgs universitet, har utarbetats tillsammans med dekanerna och det känns mycket värdefullt. Vi måste kunna respektera varandras olikheter samtidigt som vi ändå har något gemensamt, ett kitt, som håller oss samman. Trodde jag inte att det var möjligt att göra det skulle jag inte ta det här uppdraget.

Delaktighet och lyhördhet är betydelsefulla ord för Pam Fredman.

– Makt däremot är ett negativt ord. Jag strävar inte efter makt, men jag inser att den som har makt har större möjligheter att påverka utvecklingen än andra. Och jag tycker det är roligt att arbeta med strategiska frågor och vill gärna vara med och påverka. Men det arbetet gör jag helst i ett team. Samtidigt är det viktigt att en chef ha förmåga att fatta beslut även om alla inte håller med. Och regelverket måste alltid följas.

MAN MÅSTE OCKSÅ ha en förmåga att se ljuspunkterna i tillvaron. Och det är en egenskap man kan lära sig.

– En bekant gav mig en gång rådet att varje kväll skriva ner två saker som gjort mig lycklig under dagen. Efter ett par veckor kan man se efter vad det är som ökar ens välbefinnande och försöka göra det där lite mer. Jag tror att för de flesta så har de där lyckostunderna ingenting med pengar att göra. Det kan handla om en promenad i naturen eller om ett ögonblick av stillhet, om att få vara vid Delsjön en tidig morgon och höra ändarna skräna. Det är inga konstiga saker utan vardagshändelser som man måste ge sig själv tid till att få uppleva.

PAM FREDMAN

Aktuell: Blir ny rektor för Göteborgs universitet den 1 juli.

Familj: Maken Magnus och barnen Jennie, 30 år, Pernilla, 20 år samt Marcus, 17 år, hunden Simson.

Bor: I Pippistan, Örgryte.

Född: 1950.

Intressen: Familj och vänner, naturen, försöker hinna med att träna. Tycker om att läsa men är ganska texttrött och lyssnar hellre på ljudböcker.

Bakgrund: Civilingenjör 1973, fil. dr 1979, docent i neurokemi 1981, professor, 1997, prefekt vid institutionen för klinisk neurovetenskap 1995–1997, vicedekanus, medicinska fakulteten 1997–1998, propreses vid Sahlgrenska akademien 2001–2003, chef för Sahlgrenska akademien 2003–2004, dekan vid Sahlgrenska akademien 2004–2006.

Professorsinstallation 2006

I år installerades 47 professorer varav 13 är kvinnor. På nedre raden syns breakdansgruppen Trinity, avgående rektor Gunnar Svedberg och prorektor Margareta Wallin Peterson samt sångerskan Nina Åkerblom Nielsen.

Ensemble Saz kallar sig en grupp världsmusiker som spelade folkmusikinspirerade toner på gitarr, fiol, cello och slagverk under professorsinstallationen den 22 april. Sångerskan Nina Åkerblom Nielsen sjöng Gershwin och Thomas Andersson och Annika Dandanell spelade Schumann.

Breakdansarna Trinity hörde till de mer ovanliga inslagen.

– Vi hade gjort en speciell fyra minuter lång föreställning för just detta tillfälle, berättar gruppens ledare Pawel Przytusky. Vi brukar inte uppträda för en frackklädd publik men alla verkade gilla det vi gjorde.

In- och uttågandet skedde till improvisation på orgel av Lukas Arvidsson.

– Ibland går det inte riktigt som man tänkt sig, berättar Håkan Dahl, som stod för det musikaliska urvalet. En ton i orgeln hängde sig och dånade oavbrutet under uttåget. Som tur var är Lukas Arvidsson duktig på att improvisera så han lyckades få det att låta som att det skulle vara på det sättet.

Det gäller att hitta en lagom blandning av högtidlighet och lite roligare inslag, menar Roger Palmqvist, som är den som ansvarar för arrangemanget.

– Alla ska känna att det finns åtminstone något inslag som passar dem. Därför blandar vi klassiskt med annat, gärna sådant som folk känner igen.

Den här gången installerades 47 professorer och som vanligt var den manliga dominansen stor – endast 13 av de nya professorerna är kvinnor. Av dessa kom fyra från Konstnärliga fakulteten. Sahlgrenska akademien hade dubbelt så många professorer som de flesta övriga fakulteter, nämligen 12 stycken, varav två kvinnor.

Knoppas idéer även ur din forskning?

Frigör tid. Sök idéstipendium.

Det gjorde några av dina kollegor och flera av dem premieras nu för innovativa idéer med **15.000 kr** för att utveckla en ny idé ur deras forskning som löser ett behov i samhället eller som kan bli en produkt/tjänst på en kommersiell marknad.

Den 5 oktober har du chansen!

Stipendiet ger dig tid och möjlighet att tänka nytt kring din forskning, att använda din kreativitet på ett annorlunda sätt och pröva att utveckla nya koncept kring ditt forskningsresultat.

På köpet synliggörs du och din forskning för andra delar av universitetet, forskningsfinansiärer och en intresserad allmänhet.

All information du behöver för att göra en stipendiasökan finns på:
www.holding.gu.se.

Universitetets enhet för Forsknings- och innovationsservice, Sahlgrenska Science Park och GU Holding arrangerar utlysningen av idéstipendier för forskare vid Göteborgs universitet. Stipendierna delas ut av Västra Götalandsregionen inom ramen för mångfaldsprogrammet FöreKoM "Företagsamma Kvinnor & Män".

Kontakta oss gärna vid frågor: Klementina Jozsa 031-7735153, Niklas Fernqvist 031-7735704, samt Erik M Bengtson 031-7411706.

www.vgregion.se

www.holding.gu.se

www.gu.se/forskninginnovation

www.sahlgrenskasciencepark.se

GU:s matpatrull

De är minutiösa och mycket matglada. Universitetslektor Stellan Malmer och professor Björn Rombach på Förvaltningshögskolan har i drygt två år hängett sig åt uppdraget att testa lunchrestauranger. Än är de inte klara.

Mattest **TVÅ, TRE GÅNGER I VECKAN** vandrar Stellan Malmer och Björn Rombach iväg på lunch tillsammans. Varje dag en ny restaurang som ligger inom en radie från Sprängkullsgatan som tillåter att de är borta i en timme. Ibland får de sällskap och assistans av kollegor, men när det kommer till protokollföringen är duon slutgiltigt ansvariga för Lunchmatakademiens utlåtande som sedan läggs ut på hemsidan.

– Det började med att vi ofta åt lunch ihop, säger Björn Rombach. Ibland hade till exempel Göteborgs-Posten recenserat en restaurang i området. När vi åt där tänkte vi att vi också borde berätta om hur lunchen var eftersom man ändå ska äta lunch varje dag.

SAKEN VAR BIFF och ett poängsystem utarbetades till en sjugradig betygsskala (för att passa Bologna-modellen). Utbud av rätter, tillbehör som salladsbufféer och kaffe, pris och smak betygsätts liksom hur trevlig miljön och personalen är. Men även organisationen bedöms för att ge en fingervisning om hur lång tid det kan ta innan maten hamnar på bordet. Kvantiteten mat bedöms också eller som det är formulerat på webbplatsen: "Vi har en skeptisk inställning till mycket stora tallrikar med lite mat på."

– Vi är väl medvetna om att det är lurigt med poängsystem, säger Björn Rombach. Det är ju bättre att få en fylig berättelse, som i tidningsrecensioner. Men vi tror att vi kan ge en överblick med rimlig avvägning eftersom vi också berättar med ord om lunchen.

Lunchmatakademin får en hel del respons från lunchätare som diskuterar utlåtandena eller tipsar. En restaurang

som fick ett dåligt betyg bad dem att komma tillbaka eftersom de just på testdagen haft en olycka med grönsaksbilen och det accepterades.

– Det konstiga är att det finns väldigt många restauranger med dåliga betyg som ändå har lunchgäster. Antagligen därför att många restauranger snabbt blir fullsatta.

De är båda väldigt positiva till att universitetet ligger mitt i stan så att de har nära till det stora utbudet, jämfört med till exempel Stockholms universitet.

- JAG TRODDE ATT det skulle finnas ett trettiotal restauranger i området, säger Björn Rombach. Idag har testat över 130 lunchrestauranger.

Och då är många pizzerior och hamburgerställen undantagna. Björn Rombach tycker att hälsoaspekten är viktig, men att det har varit svårt att få in i poängsystemet. Är det alltför feta rätter brukar det kommenteras i texten, liksom om lunchstället erbjuder GI-rätter.

Har någon restaurang fått högsta betyg?

– Nej, det är nästan omöjligt att få det. Då måste det vara fantastiskt gott och väldigt billigt. Däremot har vi några i området som är oerhört dåliga, men det har inte tömt ställena på folk, säger Björn Rombach.

Viveca Bladh

Lunchmatakademiens tio-i-topp (22 maj)

Amazing Thai
Ming Gården
Argo
Vin o Tapas
A L 5 Bar & Grill
La Gondola
Bali
Golden Days
Hagabion
Mr Rice

www.lunchmat.se

Metodiskt har Björn Rombach och Staffan Malmer ätit sig igenom lunchrestauranger kring Sprängkullsgatan.

Många män i tv-rutan

Mest män i rutan, enligt Maria Edström.

Vare sig det gäller nyheter eller fiktion är svensk television inte särskilt jämställd. Eliten utgörs fortfarande i hög grad av män, visar Maria Edströms avhandling *Tv-rummets eliter*.

Avhandling **EN STUDIE AV** en veckas program på TV4 och Sveriges Televisions kanaler visar att arbetet för en jämställd tv-ruta går långsamt. Visserligen är fördelningen bland de anställda mer jämlik idag och fler kvinnliga programledare ökar antalet kvinnor i rutan, men makten har varit svårt att rucka på. Män utgör eliten som intervjuas i egenskap av makthavare, yrkesverksamma eller experter. Maria Edström, doktorand på institutionen för journalistik och masskommunikation, kan dock konstatera i sin avhandling att detta återkommer även i dramaserier och cementerar bilden av mannen.

- JAG HADE EN TANKE om att fler kvinnor skulle bli representerade genom att vidga elitbegreppet, men det blev det inte, säger Maria Edström,

Hon har räknat antalet kvinnor i tv-rutan under bästa sändningstid under en vecka, men trots att inte bara nyhetsprogrammen vägdes in visade det sig att kvinnors representation var lägre. En tredjedel av människorna på tv är kvinnor, resten är män.

– Jag visste att sporten dominerades av män, men även övriga genrer är väldigt lika i fördelningen av män och kvinnor, ungefär 30–40 procent kvinnor och det överraskade.

Maria Edström har tidigare varit aktiv i det mediekritiska nätverket *Allt Är Möjligt* och gjorde studien *Massmediernas enfaldiga typer* tillsammans med Maria Jacobson. Den har inspirerat till att fort-

sätta studera journalistiken och fiktionen.

Maria Edström påpekar att nyheter och fiktion påverkar varandra, till exempel lånar nyhetsreportaget dramaturgin från fiktionen.

- JOURNALISTER SÄGER att de skildrar verkligheten, men sedan gör de ett val och skapar en verklighet utifrån de valen. Jag har en bakgrund som journalist och har själv gjort reportage där jag undrar varför det blir fel balans mellan könen, även om det enskilda reportaget är bra.

På många nyhetsredaktioner har man försökt att arbeta aktivt för att intervjua fler kvinnor. En redaktion som lyckats komma en bit på väg är det regionala nyhetsprogrammet Västerbottensnytt som kontinuerligt räknar kvinnor och män. Redaktionen försöker ingjuta ett nytt sätt att tänka i nyhetsarbetet för att öka jämlikheten.

Maria Edström tror att redaktionerna måste fortsätta räkna män, kvinnor, gamla, unga och etnisk tillhörighet om medierna på allvar vill skildra verkligheten som den ser ut.

- JAG TRODDE ATT det handlar om att mäta, men också om att bestämma sig för en förändring. Även om det gjorts mätningar är det lätt att falla in i gamla mönster. Sedan kan det också förändras genom vilka slags program man väljer att göra. I mitt material kunde jag se att det enda ämne med fler kvinnor än män representerade var mänskliga rättigheter. Utifrån det skulle man kunna dra slutsatsen att ett program om mänskliga rättigheter också skulle synliggöra ett ämne som fler kvinnor än män är intresserade av.

Viveca Bladh

Inse dina begränsningar och bli vän med tiden

Krasst uttryckt kan man säga att tidsbrist beror på överskattning av den egna förmågan, dålig realitetsanpassning och ovilja att välja. När kraven överstiger möjligheterna, är det våra förväntningar vi kan förändra. Stress handlar inte bara om yttre krav, utan även om inre normer.

Feature **DE YTTRE KRAVEN** i vår tillvaro är många och ständiga, och inget tyder på att de minskar. För den som ändå vill ha en rimlig tillvaro återstår att granska sitt eget förhållande till tiden och de krav som ställs. Vad är egentligen realistiskt att kunna uppnå med den tid jag har? Vad är måste och vad är skulle vilja? Vad måste göras nu och vad kan vänta till en annan dag, månad eller ett annat år? Vad står i min makt att förändra och vad ska jag låta bli?

Olle Persson, arbets- och organisationspsykolog och lektor vid psykologiska institutionen, har ett eget sätt han kallar agendakontroll, som låter nästan provocerande radikalt.

– Jag tycker inte att jag ska göra mer än två eller högst tre typer av saker om dagen. En arbetsdag får inte vara för fragmentiserad med för mycket olika sorters arbetsuppgifter. Har jag föreläsning och handledning en dag så räcker det. Man måste vara fokuserad på det man gör och ha en viss ställtid mellan olika aktiviteter, säger Olle Persson.

DET ÄR NÅGOT som låter sig göras för den som har ett fritt yrke, men för sjuksköterskan, läraren, dagisfröken och psykologen som ska försöka göra något bra för andra människor med mindre tid och sämre resurser är det inte lika enkelt. Olle Persson tycker också att det är en dum idé att försöka se på människor som på produkter. När vi producerar en vara är det inte så märkligt att försöka reducera

tiden, men när det handlar om att möta människors behov är det en befängd idé eftersom tiden då är den resurs man har.

– Vi har inre normer för vad vi vill åstadkomma. Ett huvudskäl till stress och utbrändhetsfenomenet är att människor inte får tid att göra sitt jobb på ett bra sätt.

ILLA ÄR DET OCKSÅ i de yrken där jobbet är ett livsprojekt. Arbetet är då en del av självbilden, och om kraven på tidseffektivitet är så stora att det inte går att göra sitt jobb med omsorg känner man sig ständigt otillräcklig. När vi bygger vår självbild på vad vi lyckas prestera är vi särskilt benägna att piska oss till den ena prestationen efter den andra.

– Om identitet och självkänsla är kopplad till framgång kan de inre kraven bli mycket starka. Såväl framgångar som misslyckanden personifieras och man riskerar att överdriva sin egen betydelse.

NÄR OLLE PERSSON arbetar med individer som är utbrända brukar han hjälpa personen att få en förståelse för varför det blev som det blev. Ofta ser han då att det stimulerande jobbet leder till överstimulering när frustrationen blir för stor över att inte få möjlighet att åstadkomma det man vet att man kan. Till slut händer det något i kroppen. Vid långvarig stress blir hjärnan okänslig för kortisol och ger inte kroppen de signaler den behöver för att lugna ner sig, utan stressreaktionen fortsätter. Hjärnvävnad börjar brytas ner, framför allt i hippocampus, som har med minnet att göra. Ett bra sätt att motverka detta är att vara fysiskt aktiv. Nedstämdhet, sömnsvårigheter, kognitiva symtom (som exempelvis minnesstörningar) och långvarig smärta förbättras vid fysisk aktivitet, och träning är överhuvudtaget ett sätt att öka sin motståndskraft mot påfrestningar.

Olle Persson brukar ge personerna rådet att söka sitt jobb igen, i betydelsen

att de ska förstå vad det är för jobb de har och ändra sina förväntningar och krav på sig själva utifrån det.

– På individnivå så är det inte alltid vi har en realistisk självbild. Vi tror oss klara mer än vi gör, så det är en sorts realitetsprincip som ska till när verkligheten ser ut på ett visst sätt.

VÅR FÖRMÅGA ATT bedöma tid är ofta bristande, anser Olle Persson, eller som han uttrycker det "helt åt skogen". Förmodligen är det en rad moment vi bortser från eller också tror vi oss vara så mycket mer rationella och fokuserade än vi är. Men telefonerna ringer, tankarna far och oväntade, helt normala, saker inträffar. Vi är inga maskiner och kan inte hantera hur många saker samtidigt som helst, utan att det får en effekt på vår prestation. Olle Persson berättar att vissa företag har infört stämpelklocka för att minska de anställdas arbetstid. Då händer det att de stämplat ut när de ska, bara för att sedan återvända till sina skrivbord och göra klart det de tycker att de måste hinna.

– Folk underrapporterar hur mycket de jobbar och har ibland en ogrundad tidsoptimism.

När Olle Persson handleder chefer har de ofta blivit tillsagda av andra att sätta upp individuella mål. Det gör aldrig han.

– Det handlar mer om mönster och orientering än konkreta mål. Individer ska inte ha mätbara mål, men det kan organisationer ha.

CHEFERNA HAN MÖTER brukar bli lättade när de inser att de inte behöver veta vad de ska göra varje sekund. Att mäta för detaljerat är en onödig stress, anser Olle Persson. Då tappar man de stora sammanhangen och väsentliga målen. Då är det viktigare att se till avsikter och vilja.

– Den enda jämförelsen man kan göra är att mäta sig själv då och nu, och på så

sätt vara sin egen kontroll. Från många arbetsmiljökartläggningar som görs i Sverige framgår det att medarbetare önskar mer återkoppling från chefer och kollegor, men den viktigaste återkopplingen måste du få från dig själv.

Det är ofta människor med ambitioner som blir utbrända, anser Olle Persson, men det går inte att säga att det är individens fel. Däremot är det bara personen själv som kan göra något åt det.

– Även om du är en resursstark person kanske du överdriver dina möjligheter och har svårt att stå ut med tanken på att du måste göra val. Det är en oförmåga att acceptera att tiden är begränsad och att du själv också är det.

ATT VÄLJA BORT saker och realitetsanpassa sina insatser är inte direkt det som belönas i ett individualiserat samhälle där alla har anledning att känna osäkerhet om de inte presterar mer och bättre. Vår arbetsmoral är så hög att vi gladeligen arbetar oss sjuka och ibland rätt in i döden. Men Olle Persson tycker att det är direkt fånigt med ett normsystem som går ut på att vi ska vara duktiga och rediga hela tiden. Dessutom tror vi att om vi bara tränar mer och åter mindre så klarar vi oss.

– Vi har fastnat i ett hälsoträsk där vi ser på det som enbart en hälsofråga. Det handlar om mer cirkulära processer där även vår självbild är involverad. Tidsjägaren är jagad inte bara av tiden utan också av den inre normen. Vår självbild är delvis förstärkt av normer i samhället.

Det kan kännas som en underminering av självkänslan att behöva erkänna att en uppgift är för svår, men ibland är det just det vi ska göra istället för att skylla på tidsbrist, menar Olle Persson.

– Vi blandar rutinmässiga saker med jättesvåra uppgifter. När chefer som jag handleder säger att de har för mycket, brukar jag fråga om de egentligen menar

att det de gör är för svårt. Att vi ska klara av allt är en norm som skapar onödig stress. Varför ska jag mörka att jag inte rör iland något? Varför omhulda normen att jag klarar allt?

Det är inget fel i att jobba mycket, men då gör vi ett val och får vara beredda att ta konsekvenserna.

Det är inte praktiskt möjligt att jobba mycket långa dagar och samtidigt hämta tidigt på dagis.

– Att tro det är en ovilja att stå ut med konsekvenserna av sina val. Mycket stress

beror på oviljan att försaka.

Det finns många olika sätt att lägga vardagspusslet på, och en hjälp kan vara att se livet lite mer långsiktigt, menar Olle Persson. När barnen är små minskar man stressen om man arbetar mindre och drar ner tempot överhuvudtaget. Det är olika lätt att göra beroende på vilken position i livet man befinner sig i, men klart är att idealbilden av hur vi ska klara att leva våra liv i fullständig balans samtidigt som det krävs hundra procent av oss på flera håll, är farlig. Ett sätt att klara av tillvaron är att

undersöka sina och situationens begränsningar och ta hänsyn till dem.

– Det finns ingen balans, idén om det är bara en stressfaktor. Det handlar om att göra val. Om du arbetar obegränsat – var beredd att betala priset.

Onödig stress:

- Att mäta mål för detaljerat istället för att se till avsikter och riktning.
- Att försöka dölja att en uppgift är för svår genom att säga man har för lite tid.
- Att inte inse att man måste välja bort saker för att undvika stress.
- Att vid omorganisationer hetsa upp sig innan man vet hur det verkligen ska bli. Ofta blir förändringen inte så stor som man tror.

Häftiga diskussioner vid kaffebordet? Protester, debatter, kritik och beröm? Låt fler få veta vad du tycker.

Dela med dig av dina åsikter. Men skriv kort och kärnfullt, runt 350–400 ord.

Uppge alltid namn och adress till redaktionen, men i tidningen får du gärna vara anonym eller skriva under pseudonym.
GU Journalen – som omfattas av de pressetiska reglerna – får inte lämna ut ditt namn.

Redaktionen förbehåller sig rätten att korta insända manus. Manusstopp för nästa nummer är den 15 september.

Finska språket i skuggan

DET ÄR BRA att vi har fått en språkpolicy. Men jag vill påpeka att universitetet fortfarande låter det finska språket ligga på is. Det handlar om ett av våra nationella minoritetsspråk. Inom Göteborgsregionen räknar man med att det finns cirka 30 000 finsktalande. Enligt RUAB:s (Radioundersökningar AB) undersökning i fjol har vi cirka 464 000 här i landet som förstår finska, och finskan utgör således det språk som efter svenskan har flest infödda talare i landet. Det är också ett EU-språk.

OM GÖTEBORGS UNIVERSITET vill värna om sitt rykte som ett svenskt universitet – finska språket är ju historiskt sett ett svenskt språk och som ett nordiskt lärosäte och vi har all anledning att utöka våra kontakter de nordiska länderna emellan – så anser jag att finskan bör återinföras som ett ämne vid detta universitet.

Innan finskan lades på is under 1990-talet hette det att genomströmningen i ämnet var för begränsad. Jag kan inte med säkerhet säga hur läget nu skulle vara. Jag är ingen siare. Men då vi har undervisning i isländska, balkanska språk etcetera och då en av GU:s representanter uttrycker sin oro över att kompetens i albanska ska bevaras så tycker jag att det är dags att återinföra finskan. Det är föga smickrande för Göteborgs universitet och Humanistiska fakulteten hur detta vårt inhemska språk har behandlats.

JAG TALAR NATURLIGTVIS i egen sak för jag är finsktalande finne. Jag är också docent i ämnet finska som andra- och främmande språk vid Uleåborgs universitet. Sedan 2002 är jag verksam på institutionen för lingvistik, GU, där jag disputerade 1993.

Jag är tacksam för alla kommentarer och jag är öppen för olika alternativ när det gäller undervisning och forskning kring det finska språket.

Med vänlig hälsning
– Ystävällisin terveisin,

Kaarlo Voionmaa

Replik:

DET ÄR GLÄDJANDE att språkfrågor har varit föremål för diskussion i olika forum vid GU den senaste tiden. Diskussionen har delvis gällt Göteborgs universitets språkpolicy, som universitetsstyrelsen ska fatta beslut om under sitt sammanträde den 8 juni. Policyn handlar om användning av språk i Göteborgs universitets verksamhet, inte om vilka språk som universitetet ska erbjuda undervisning i, som Kaarlo Voion-

maas insändare huvudsakligen handlar om.

Undervisning i finska "lades på is" i november 1996 på grund av brist på tillströmning av studenter. Fakultetsnämnden bedömde att studentunderlaget och ekonomin inte räckte för att återbesätta ett halvt lektorat i ämnet. Min bedömning är att studentunderlaget inte skulle vara så mycket större idag, snarare mindre än då. Högskoleverket har i sina ämnesutvärderingar för övrigt förespråkat att universitetet ska undvika "enpersonersämnen"; verket förespråkar att det ska finnas minst två lärare i varje ämne, för att försäkra en god kvalitet i undervisningen.

Finska språket kan läsas på flera andra universitet i landet idag. Vi får hoppas att dessa kan tillgodose intresset för och behovet av undervisning i finska även för studenter från Västsverige. Det finns även möjlighet att läsa finska på nybörjarnivå vid åtskilliga universitet i Finland.

Sally Boyd

DEKAN, HUMANISTISKA FAKULTETEN

Vad kostar det nya sigillet?

DET RENOVERADE SIGILLET är klart mycket bättre än bokstavslogotypen. I förhållande till det nuvarande sigillet är det ändå svårt att se några fördelar. Det renoverade sigillet är tråkigare och mindre livfullt än det gamla. Det signalerar övertydligt att det är en anpassning till dagens tekniska brister, som sägs inte kunna klara att reproducera det gamla sigillet på ett tillfredsställande sätt. Ett vet vi: tekniken förbättras ständigt. Varför inte låta reproduktionen av förlagan få ha sina brister ännu en tid, teknikutvecklingen kommer ändå snart att klara också det gamla sigillet.

GU:S NUVARANDE SIGILL skapades när högskolan blev universitet. Det har funnits under hela GU:s existens. Sigillet skiljer ut sig, inte minst internationellt, och drar därför till sig uppmärksamhet på ett fördelaktigt sätt. Identitet för ett välfungerande, långlivat universitet som GU handlar om kontinuitet. Att byta identitetssymbol betyder att det finns skäl för att skära av banden till det förflutna – och då av andra än reproduktionstekniska skäl. För mig finns det inga skäl för att GU ska ta avstånd från sitt förflutna eller göra stora ekonomiska investeringar för att eliminera sitt förflutna.

VAD DET HAR KOSTAT att ta fram och kommer att kosta att implementera en ny logotyp eller ett renoverat sigill, som det inte finns behov av, har jag aldrig hört nämnas i diskussionerna. Det finns utvecklingskostnader i form av sammanträdestider och designexpertis. Sedan handlar det om

kostnader för bland annat brevpapper och kuvert, dörrskyltar och fanor, broschyrer på dekan- och rektorskåpor. Det nuvarande sigillet finns i många sammanhang. Ett renoverat sigill har kostat och kommer att kosta – de medlemmarna kunde ha gått till undervisning och forskning. Att kostnaderna redovisas innan beslut tas är en förtroendefråga.

STUDENTERNA EFTERLYSER fler undervisningstimmar. Fakulteternas möjligheter att finansiera doktorander och postdoc anställningar krymper. Vad är viktigast för GU:s "identitet och image" – att värna om den verksamhet som bedrivs eller att satsa stora ekonomiska resurser på att förändra nuvarande, fungerande universitetssymboler till mer utslätade företagslogotyper?

Birgitta Skarin Frykman

PROFESSOR I ETNOLOGI, SÄRSKILT EUROPEISK

Replik:

RÅDET FÖR identitets- och imagefrågor anser inte att förslaget till reviderad logotyp innebär att skära av bandet till sigillet från 1954 – tvärtom. Ett mer radikalt förslag som byggde på bokstäverna GU övergavs efter ett utvärderingstest bland anställda, studenter och allmänhet. Förslaget uppfattades som för kommersiellt och företagslikt. Istället återvände rådet till sigillet som har en stark ställning och är "laddat" med många positiva universitetsvärden – inte minst kvalitet. Just sigillformen verkar vara det som förmedlar tradition och kvalitetsstämpel: det är ett sigill som studenterna vill ha på sina examensbevis.

SAMTIDIGT VISAR SIG från vad som går att utläsa om tillkomsten av det ursprungliga sigillet att den revidering rådet nu föreslår troligen ligger närmare originalet än vad dagens "skuggfigur" gör. Av arkivskisser framgår att Nils Wedel nog tänkte sig att elementen i sigillet skulle vara fyllda. Att det i praktiken råder en oklarhet framgår även av att sigillet förekommer i en version där elementen är fyllda, bland annat i huvudbyggnaden i Vasaparken, på standar och i interna akademiska skrifter.

ÄVEN DEN ANDRA delen i logotypen, namnet, är viktig i sammanhanget. Idag är typsnittet inte lämpat för skyltar och annan yttre exponering. I stadsrummet syns Göteborgs universitet mycket svagt med sitt finlemmade typsnitt. Det försvinner också lätt när universitet exempelvis ska synas tillsammans med samarbetspartners.

Självklart är det svårt för någon inom Göteborgs universitet att argumentera mot mer pengar till forskning och undervisning. Rådet anser dock att en tydligare bild av universitetet utåt på sikt också kan värderas i pengar. Idag har många – såväl

internt som externt – en luddig bild av universitetet. Tyvärr påverkar det oss även ekonomiskt, vare sig vi vill eller inte, låt vara att det inte enbart beror på logotypen. Dessutom måste betonas att arbetet med det nya förslaget hittills inte dragit några stora kostnader eftersom förnyelsearbetet kunnat göras med interna krafter – en grafisk formgivare på HDK har på deltid i drygt ett år stått för den professionella kunskapen.

ATT GENOMFÖRANDET skulle kosta mycket är inte heller riktigt korrekt. Dagens skyltning och flaggning inom Göteborgs universitet är mycket heterogen och i många fall inte heller särskilt väl underhållen. Det finns därför redan en kommande kostnad för upprustning och underhåll om vi vill att universitetets yttre inte ska förfalla och om vi vill att det ska synas var i stadsbilden alla våra verksamheter finns. Idag tror nog den vanlige göteborgaren att det är Chalmers som är den stora utbildaren och forskningsenheten i Göteborg. Eftersom den reviderade logotypen liknar den gamla finns det dessutom möjlighet att hålla kostnaderna nere genom ett successivt införande – i takt med den nödvändiga upprustningen.

SAMMANTAGET SER därför rådet att ett förtydligande av universitetets logotyp är mycket angelägen. Vi tror och hoppas att det skall bli något som tydliggör oss idag, men som samtidigt tar vara på den starka tradition som kännetecknar vår verksamhet.

Lennart Weibull

ORDFÖRANDE I RÅDET FÖR IDENTITETS-
OCH IMAGEFRÅGOR

GÖTEBORGS UNIVERSITET

GU:s nya logotyp som universitetsstyrelsen
fattat beslut om.

Vardagsoaser i ogästvänliga stadslandskap

Stafettpippen

NÄR KATARINA SALTZMAN lämnade över stafettpippen till mig var det med en fråga om vad vi kan lära oss om människans roll i landskapet genom att rikta sökarmot mot landskap som uppfattas som "fula", "skräpiga" eller "övergivna". Själv hade hon resonerat om att vi i landskapet anses kunna läsa spåren av tidigare generationers liv och arbete, drömmar och kamp för broöfödan. Ja, och givetvis kan vi läsa spår i såväl fula, skräpiga eller övergivna landskap, som i de vi allmänt uppfattar som idylliska och vackra. Och, skulle jag vilja lägga till i mitt bidrag, inte endast tidigare generationers liv och drömmar gömmer sig i landskapets spår utan även samtida och ibland marginaliserade människors tillvaro. Jag tar här helt enkelt fatt i Saltzmanns ord – "fula", "skräpiga" och "övergivna" – och beskriver utifrån dem ett par i mitt tycke spännande möten med stadslandskap i samtida städer.

DEM HAR INTE någon gång förfasats över utbredningen i kilometerlånga band och stora fält av köpcentrum, industrier och bensinmackar uteder de intrikata vägsystemen i utkanten av våra städer? Varför är det så fult? kan man fråga sig, som journalisten Helena Fernandez gjorde i titeln till en bok om Backaplan i Göteborg och liknande miljöer. Dessa köp- och produktionslandskap må anses vara fula eller ej men de berättar hur som helst något om vår tid och de liv som vi lever idag. Kanske berättar de också något om våra drömmar?

Förra sommaren hade jag en fantastisk dag tillsammans med ett par vänner då vi reste till såväl Ikea som diverse byggvaruhus i Jönköping. Vi köpte köksprylar, en vattenpump med tillhörande slangar samt delar till en avloppsanläggning – allt för det stundande sommarfixandet på ett hus på landet. Våra drömmar om ett liv bortanför vardagens stress gjorde oss till konsumenter i det fula (?) köplandskapet i Jönköping. Det var på det hela taget en

lyckad inköpsrunda med lunch på Ikea-restaurangen och allt. Och jag minns att det nästan kändes förbjudet att åka omkring där och faktiskt tycka att det var riktigt roligt, ja trevligt och fint på alla sätt, för det var ju samtidigt så fult. Hela miljön med alla bullriga vägar, stora parkeringsplatser och de jättelika fönsterlösa skjulen för kommers; alla överdimensionerade skyltar och vimplar. Men sanningen att säga var detta faktiskt en av de bästa dagarna av den sommarens vistelse på landet. Möjligen är det någonting med den fullständiga bristen på pretentioner som kan vara så befriande och som gör dessa stadslandskap värda att leva och vistas i, även om ens estetiska sinnelag skriker i protest.

TIDIGARE SAMMA ÅR, under våren, var jag ute på biltur i Göteborg tillsammans med två kollegor som båda är botaniker. Vi stannade vid en skräpig ödetomt inte långt från Göta älv och Sävåen. Staketet hängde på trekvart, där fanns bråte och skräp. Märkligt nog låg flertalet uttjänta barnvagnar kastade i det höga vissnade fjolårsgräset. Vi promenerade in på en i stort sett igenvuxen väg. Nedanför den något förhöjda vägen var marken sumpig. Mina kol-

legor bubblade av förtjusning över diverse mossor, växter och insekter som levde i slyn, på gamla trädstammar, stubbar och stenar. Vi undrade först vad detta var för en märklig tomt, vad det var en rest av? Inga spår röjde vilken typ av bebyggelse som kanske funnits där, eller vilken typ av användning som pågått, om någonsin. Längst ut på ödetomten möttes vi så plötsligt av en vacker syn. Ut mot älven låg en kobbe, på kobben en enkel liten stuga och på tunet framför stod en uppsättning vita utemöbler – vid vattnet. Vi stod där och blickade ut över en av de mest förtjusande oaser jag sett i Göteborg. En idyll som gömde sig längst in – eller i själva verket längst ut – på en skräpig ödetomt någonstans i det industriella landskapet i sjöstaden Göteborg.

MAN KAN ALLTID fortsätta att förundras över odlingslandskap, stadslandskap och andra kulturyttringar. Att förundras och fortgående söka upp och skapa sig egna uppfattningar om vad det är man faktiskt ser och möter skulle jag säga också är oerhört viktigt. Inte sällan kan man få en helt annan bild än vad exempelvis kommunens översiktsplan ger av det fysiska landskapet och av bebyggelsen om man själv söker upp dessa landskap. Det kan påverka ens syn på vilket liv och vilka drömmar som levts där och möjligen kan det även påverka de mått och steg som tas för framtiden. Med denna fundering vill jag lämna över stafettpippen till Peter Sjömar, docent i kulturvård vid hantverksskolan Dacapo i Mariestad (institutionen för kulturvård). Vad är det man kan hitta i de faktiskt fysiska lämningar som finns där ute om man tar sig tid och går närmare och försöker förstå dem utan förtutfattade mening om vad de ska berätta?

Gabriella Olshammar

FORSKARASSISTENT VID INSTITUTIONEN FÖR KULTURVÅRD

Frackklädd lektor på skridskor

DE ÄR MÖJLIGEN INTE LIKA framgångsrika som Landvetters Team Surprise – men skridskor kan de i alla fall åka. Jan Strid, universitetslektor vid JMG, är en av flera pappor som tränar teamåkning när de flesta andra gått och lagt sig.

Fritid **DET BÖRjade MED** att Jan Strids söner spelade hockey.

– Efter ett tag ville de lära sig att bli bättre på skridskor och började därför träna konståkning. Och sedan tog konståkningsintresset över, berättar Jan Strid.

Pojkarnas tränare ville gärna få fler killar att intressera sig för konståkning och frågade bland andra ett antal pappor om de ville försöka. Så småningom hade han lyckats ragga ihop tillräckligt många pappor för att ett lag i teamåkning skulle kunna bildas.

– Det var för cirka tio år sedan. Jag har hållit på sedan dess och det är hemskt roligt. Den här terminen har vi tyvärr inte lyckats få ihop något lag än. Men annars brukar vi vara 16–20 pappor som tränar på Frölundaborg. På senare år

har vi haft en del mammor med också, så vi har blivit mer jämställda.

Tränar gör man 1–2 gånger i veckan mellan klockan tio och halv elva på kvällen när de flesta andra gått och lagt sig.

– När vi fick en psykolog och odontolog i gänget, hade vi fått allt man kan behöva, berättar Jan Strid. För att vara med behöver man inte vara jätteduktig på att åka skridskor men alla som kan saxa baklänges åt fel håll har klarat inträdesprovet. Själv kan jag nog åstadkomma ett halvtaskigt Värmlandshopp och en halv axel.

Teamet har uppträtt på Lisebergs isbana och också vid det inofficiella VM:et i teamåkning som hölls i Göteborg förra året.

– Det är väldigt vackert att se tjugo gubbar i frack åka på isen och göra olika formationer. Och numera har vi ju damer också – fast de har inte frack. Teamåkning är en väldigt rolig form av konståkning. Men sönerna tycker först att det inte alls är konståkning vi håller på med.

Eva Lundgren

Jan Strid, universitetslektor vid JMG, först ut i GU Journalens serie om fritidssysselsättningar.

GOART SKAPAR *vackra vidunder*

TEXT Eva Lundgren | FOTO Göran Olofsson

Med hantverksmetoder från 1600- och 1700-talen, kombinerade med modern datorteknik, samt ett enormt kunnande från experter inom en mängd skilda områden, skapar ett femtontal personer vid GOArt och dess orgelverkstad de väldiga instrument som gjort verksamheten världsberömd.

Just nu håller man på med en Caspariniorgel. Det innebär bland annat att drygt 2 000 pipor ska gjutas.

– **FÖR ATT DET SMÄLTA** blyet ska kallna snabbt och därmed bli hårdare hålls det på en bädd av sand och mjöl. Man gjuter blyet så nära den önskvärda tjockleken som möjligt och hyvlar sedan skivan för hand så att den blir blank. De blanka blyskivorna ska sedan rundas och lödas ihop till en pipa. De längsta piporna är cirka fem meter höga, de minsta bara någon centimeter, berättar Joel Speerstra, forskare vid GOArt.

Verkstaden ligger i gamla industrilokaler bakom Mölndalsvägen och går man en bit längre in kommer man till snickeriet. Här finns ett drygt tre meter högt skelett i furu, som utgör stommen till den Caspariniorgel som byggs i Göteborg men som så småningom ska ljuda i en stenkyrka i Rochester, New York.

– Det här projektet började med att vi för sex år sedan fick i uppdrag att analysera och dokumentera en orgel i Vilnius från 1776, tillverkad av den kände orgelbyggaren Adam Gottlob Casparini, berättar Joel Speerstra. Instrumentet är sannolikt den enda Caspariniorgel i världen som finns kvar, dessutom nästan helt och hållet i original. Vårt uppdrag var dels att koordinera restaureringen enligt gamla metoder, dels att använda de kunskaper restaureringsarbetet skulle ge till att bygga en replik.

CASPARINIORGELN är inte den första orgel som byggs vid GOArt. 1995 startade man sin verksamhet med att rekonstruera en så kallad Schnitgerorgel för Örgryte nya kyrka. Orgeln stod klar 2000. Sedan dess har man byggt en liknande orgel för Korean National University of Arts i Seoul och nu förbereder man ytterligare en för Cornell University, Ithaca, New York.

Arbetet innebär att man återupptäcker de metoder som användes för flera hundra år sedan.

– För att göra det måste vi ta flera vetenskaper till hjälp, berättar forskningsingenjör Carl Johan Bergsten. Bland annat används skraddarsydd datorprogram som Chalmers har utvecklat i samarbete med GOArt för att ta reda på hur ventiler, luftkanaler och bälgar var utformade. De kunskaper vi har vunnit har vi kunnat använda vid nya instrumentbyggen men också i andra sammanhang. Studierna av de gamla orglarnas luftkanaler har exempelvis kommit till användning vid utformningen av stadsvärmesystemet i Trollhättan.

Fyra moment vid lödning av en orgelpipa.

ORGLAR FASCINERAR. Det handlar inte bara om en tekniskt väldigt komplicerad konstruktion och ett instrument som låter som en hel orkester, orglar är också mycket vackra att se på.

Och kombinationen modern teknik och gammalt hantverk attraherar fantasin. Därför har GOArt blivit internationellt känt och man har fått artiklar publicerade i både Science, Nature och Newsweek samt varit med i tv-program från BBC.

– Men vi gör inte bara orglar utan även andra tangentinstrument, förklarar Joel Speerstra och visar ett litet klavikord som görs i centraltysk stil. Vi tar beställningar från universitet och musikhögskolor men bara om uppdragen har forskningsanknytning. Vi vill inte konkurrera med andra instrumentmakare.

GÅR MAN NER TILL orgelverkstadens källare finner man ett särskilt skyddsrum med 40 procents luftfuktighet året om. Där väntar ett par svenska klavikord på att restaureras. Där finns också ett särskilt rum för experiment med luftfuktighet. För Caspariniorgeln som ska till Rochester är detta särskilt viktigt eftersom den kommer att installeras i en miljö där luftfuktigheten varierar mellan 18 och 87 procent.

Men de femtontalet forskare, orgelbyggare med flera som GOArt består av ägnar sig inte enbart åt att bygga och restaurera gamla instrument.

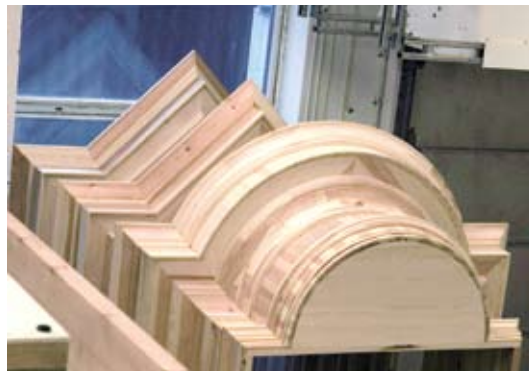
– Sedan 2001 har vi ett samarbete med Riksantikvarieämbetet där vi ska inventera alla historiska orglar i landet och samla dem i en databas, berättar Paul Peeters, föreståndare för GOArt. Och Göteborgs stift har beställt en inventering av samtliga orglar i stiftet, både gamla och nya. Vi hoppas att även andra stift ska följa efter så att vi så småningom får en databas över alla orglar i landet.

GOArt är också engagerat i tre EU-projekt: Collapse, Senseorgan samt True Sound.

– Det första projektet handlar om att hitta en förklaring till varför piporna i en Stellwagenorgel i S:t Jacobi kyrka i Lübeck plötsligt börjat korrodera, förklarar Carl Johan Bergsten. Piporna är från 1467 och eftersom de hållit i drygt fem sekel verkade de konstigt att de plötsligt var fulla av små hål.

Den förklaring som låg närmast till hands var miljöförstörelsen. Pengar från EU:s femte ramprogram gjorde det möjligt för forskare från GOArt att söka svar på gåtan, tillsammans med Chalmers, universitetet i Bologna, ett orgelbyggeri i Danmark samt församlingen i Lübeck.

– Det visade sig att man haft problem med korrosion även under 1600-talet, vilket gjorde teorin om miljöförstörelse mindre sannolik. Till slut fann vi lösningen: orgeln hade restaurerats på 1970-talet och för trädelen i orgeln använde man ek. Från träet emitterade ättiksyra

Stora bilden: Andreas Brauner testar den nylödade pipan. Små bilder: Sven Rosvall hyvlar en metallplåt som ska rundas till en pipa. Tre stora tornhuvar med profiler till Rochesterorgeln. Spelbordet till Rochesterorgeln.

och myrsyra i mycket små mängder, men ändå tillräckligt för att skada blypiporna. Lösningen bestod alltså i att byta ut eksträet mot ett annat träslag som inte emitterade så mycket syror.

DET ANDRA PROJEKTET, som finansieras av EU:s sjätte ramprogram, innebär att ta fram sensorer för att upptäcka miljöer som är skadliga för orglar. Projektet görs i samarbete med University of London, Chalmers, University of São Paulo, National Research Council i Italien samt Vetenskapsakademien i Krakow.

– Det tredje projektet går ut på att återskapa de ljud som förr fanns i orglar, berättar Paul Peeters. Tungorna i gamla pipor är av en mässing med 22–28 procent zink samt någon procent bly. Dagens mässing har 35 procent zink och resten koppar. Så frågan är hur vi ska få tag i forna tiders kvalitet. Projektet genomförs tillsammans med bland andra Max Planck-institutet i Stuttgart och Chalmers.

GOArt finns också med bland de nio projekt från Göteborgs universitet som sökt Linnéstöd från Vetenskapsrådet och Formas.

– Det handlar bland annat om att se orgelforsk-

ningen som en modell för hur interdisciplinär forskning kan utvecklas, berättar Paul Peeters. För med instrumentet som utgångspunkt finns det hur mycket forskning som helst för en mängd olika vetenskapsområden, som arkitektur, teknik, akustik, konst- och musikvetenskap och inte minst konstnärlig forskning.

FÖRUTOM LINNÉSTÖDET hoppas man även på att GOArt ska utses till nationellt institut för tvärvetenskaplig orgelforskning. Göteborgs universitet gick in med en hemställan till Utbildningsdepartementet 2003.

– I samband med ett nationellt institut skulle vårt forskningsbibliotek kunna bli nationellt orgelforskningsbibliotek. Vi har cirka 2 000 böcker, 50 tidskrifter, drygt 100 mikrofilmer, 300 notutgåvor och 500 fonogram.

GOArt:s verksamhet engagerar. Forskare från så vitt skilda discipliner som teknik, musikvetenskap och det konstnärliga området, tillsammans med hantverkare från åtta olika länder, samlas i förundran inför ett instrument som är mer än bara ett sätt att framställa musik.

– Orgeln har ju stått i centrum för europeiskt kulturliv i århundraden, förklarar Paul Peeters. Det var till

orgelmusik man döptes, gifte sig och begravdes. Idag är vi ju vana vid att ständigt ha musik runt omkring oss, men för hundra år sedan måste det ha varit en enorm upplevelse att komma in i ett kyrkorum fyllt av mäktiga toner. Något av samma hänförelse kan nog vi som arbetar med orgelforskning fortfarande känna inför detta instrument som intar en så särskild plats i det europeiska kulturarvet.

fakta/GOArt

GOArt, Göteborg Organ Art Center, startade sin verksamhet 1995 och blev ett centrum vid Konstnärliga fakulteten 2000. Redan från början har man haft ett omfattande samarbete med Chalmers bland annat när det gäller akustik, material och luftflöde.

Sedan starten har GOArt dragit in drygt 120 miljoner kronor i externa medel till Göteborgs universitet.

Sjuttonhundrafemtio timmar – till vilken nytta?

Krönikan **JAG HAR JUST LÄST**, bedömt och kommenterat 758 textsidor från 55 studenter över helgen. Nästa hög på matsalsbordet – skrivbordet är redan belamrat – omfattar endast 165 sidor från en kurs med 35 studenter.

Sedan återstår bara att schemaplanera en gestaltande examination med åtta basgrupper och två examinatore, och mejla information om detta till de inblandade, sammanställa reseräkning för VFU- och praktikbesöken, kolla First Class om det finns någon fråga från distansgrupperna, börja förbereda en storföreläsning, svara på fyra mejl från examensarbetande studenter – och sedan är det äntligen måndag.

JAG BRUKAR IBLAND i studievägledande syfte citera en av mina gamla gymnasielärare som hävdade att det finns tre slags människor: de levande, de döda och de som rättar svenska skrivningar. Denna illusionsfria sentens kan mutatis mutandis och i vidare bemärkelse även beskriva den nuvarande lärarutbildningens tjänsteproblematik.

Vi arbetar med didaktiskt välmotiverade kunskapsmetoder: processbaserat skrivande, reflekterande bearbetande texter, loggböcker, portfolios, analyserande rapporter från VFU-projekt, hemtentor – och allt detta är gott.

MEN MYCKET!

Orimligt, överväldigande, osannolikt mycket!

I samband med att dessa tanke- och arbetssätt infördes för något decennium sedan, talade jag med en kollega i Cambridge om deras studiesystem, där mentorer/tutors/colleghandledare följer upp universitetets kurser. Efter en stunds ömsesidiga missförstånd insåg vi plötsligt grundfelet i mina frågor och hans svar: han hade ansvar för sex studenter per termin – jag har trehundra. Alla producerar texter.

DENNA ARBETSVEEKEND sammanfaller med eget skrivande av en korttext som skall ingå i en slags nekrolog över institutionen för ämnesdidaktik – nu del av IPD – där vi fyra som varit prefekter mellan åren 1984–1999 förmedlar våra erfarenheter, och jag har fått anledning att minnas och gå igenom protokoll och annat material.

Under min egen prefekttid, 1985–89, genomfördes den så kallade LÄTU-reformen – den lärartjänstestärkningsreform som innebar att universitetsläraren blev sin egen resultatansvarig och skulle leverera 1 757 arbetstimmar om året. Jag försökte på den tiden vid arbetsplaneringen resonera kring en tredelning i "Arbete – Karneval – Bön", det vill säga varje medarbetares termin skulle omfatta såväl det dagliga undervisnings-, seminarie-, administra-

tiva arbetet som Grandiosa Storföreläsningar och Häftiga Konferenser och dessutom innehålla tid för Forskning/Skrivande/Fördjupat läsande.

Det var då det.

Nu känns det som om vi, åtminstone inom lärarutbildningen, alla ingår i ett bemanningsföretag: tätpackade tjänstescheman, flera parallella jättestora kurser och klasser samt mycket omfattande textmassor att, helst rättvist, läsa och bedöma. Eventuell Karneval får ske på fritiden – om det blir någon – och nästan inga Bönestunder; inte ens tid att skriva forskningsansökningar.

PÅ 1820-TALET infördes i Sverige en engelsk metod för massundervisning: Bell-Lancaster-metoden, även kallad växelundervisning, med en lärare och hundratals elever i därför anpassad jättelokal. Metoden avskaffades i samband med folkskolans införande 1842.

Jag förstår inte varför den används fortfarande.

Ulla Berglinde

UNIVERSITETSLEKTOR

INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH DIDAKTIK

BERZELIUSsymposium 67

Developmental Origins of Adult Disease

– focus on stress response, glucose metabolism and cardiovascular risk

20-22 september 2006 i Stockholm

Program & anmälningsblankett:
www.sls.se eller agneta.ohlson@sls.se

Symposiet organiseras av
The Swedish Society of Medicine and the Royal Society of Medicine
med stöd av Journal of Internal Medicine

För Dig som är anställd vid Göteborgs universitet

Klipp ur och sänd till, SEKO Vasaparken Box 100, 405 30 Göteborg, eller GU internpost, SEKO Vasaparken.

Kontakta mig, jag är intresserad av medlemskap i SEKO

Namn

Adress

Telefon

Gussarna kommer in och lantpoliserna åker ut

Språkspalten

I ÅR ÄR DET 100 år sedan den senaste stora stavningsreformen i Sverige ägde rum. Riksdagen beslutade då, på förslag från ecklesiastikminister Fridtjov Berg, att genomföra flera större och genomgripande förändringar som att ersätta *hv*-stavningen i ord som *hvad*, *hvem* och *hvilken* med enkelt *v* och att ersätta *-dt* i böjningsformer som *rödt* och *jagadt* med ett dubbelt *t*. Förändringarna rörde frekventa ord och former och vållade protester under många år. Först efter cirka 60 år hade alla anammat den nya stavningen!

SEDAN DESS har reformerna mest rört enstaka ord. Försvenskade stavningar av engelska ord förs in lite försiktigt med variantformer, till exempel *rejt* eller *rave* i den senaste upplagan av Svenska Akademiens ordlista (SAOL), nummer 13, som nyligen kom ut. En av de största

formella nyheterna i den nya upplagan är nog annars att bokstaven *w* får självständig status och inte sorteras in under enkelt *v*. Vi har alltså 29 bokstäver i det svenska alfabetet från och med nu!

DET SOM MEST har diskuterats i samband med den nya upplagan av SAOL är dock inte bokstäver och stavning utan vilka ord som försvunnit respektive kommit in. Mest har slangord från "miljonsvenskan" diskuterats, till exempel *guss*, "flicka", som har turkiskt ursprung. Nya svenska vardagsord, som *plåtpolis* för hastighetsövervakning", och *lågodsare* passerar in i ordförrådet mer obemärkt. Gemensamt för de nya orden är att de blivit frekventa även i skrift, men om de bara förekommer i någon specifik genre tas de inte med. Ett exempel är vissa ord ur anställningsannonsernas språk: *rekondare* är personer som arbetar med att rekonditionera bilar, men det skrivs tydligen sällan om dem i

andra genrer, så ordet finns inte i SAOL. Andra yrkestitlar kan dock tas upp; ett exempel är *controller*, som dock får rekommendationen "Använd hellre *styrekonom*."

ORD SOM FÖRSVUNNIT ur den nya upplagan är till exempel *kalmera*, "lugna", och *lantpolis*. De är egentligen av helt olika karaktär; i *kalmera*-fallet används inte just det ordet för det begreppet längre, i fallet med *lantpolis* har själva begreppet försvunnit. Det kan också vara så att ett ord finns kvar men att det förlorat något av de begrepp det tidigare syftat på. Detta framgår dock normal inte i SAOL, som inte är en betydelseordbok; de betydelser som anges finns där i första hand som stöd för läsaren för att veta vilket ord som avses i de stavnings- och böjningsuppgifter som ges. Ett exempel på ett ord som förlorat ett av sina begrepp är *ring*. Ordet användes i Sverige fram till gymnasieformen 1966 om de olika åren i gymnasiet: *första*,

andra, tredje och fjärde ring. Efter 1966 hette motsvarigheterna i stället *årskurs*. Ringen syftar helt enkelt på att man ursprungligen satt i en ring runt sin lärare. Men i klassrummen för femtio år sedan satt man mer "fyrkantigt". Jämför med den fyrkantiga boxningsringen, som fortfarande får heta *ring*. Dagens dagisbarn sitter väl för övrigt fortfarande ofta i ring, så kanske det är deras grupper som borde kallas *ringar* i framtiden?

Skicka frågorna direkt till: kerstin.noren@adm.gu.se

Kerstin Norén
PROREKTOR

Stellers strapatser i Kamtjatka

Ett av många djur som fallit offer för människans rovdrift är Stellers sjöko. Djuret, som tillhör sirendjursfamiljen, kunde bli närmare åtta meter långt och väga flera ton.

Sjökon upptäcktes 1741 under Vitus Berings andra expedition till Norra ishavet.

År 1768 var den helt utrotad. Men vem var Steller?

UB:s rariteter *Beschreibung von dem Lande Kamtschatka, dessen Einwohnern, deren Sitten, Nahmen, Lebensart und verschiedenen Gewohnheiten.*

Så lyder den imponerande titeln på den bok Georg Wilhelm Steller, 1709–1746, skrev om Kamtjatka under sin vistelse där 1738–1746.

Och titeln håller vad den lovar. Verket innehåller verkligen en utförlig beskrivning av invånare, seder och bruk, med utvikbara planscher, och utgör en av de första skildringarna som gjorts av Kamtjatka.

– **GEORG WILHELM STELLER** var läkare från Tyskland, men också mycket intresserad av naturvetenskap, som zoologi, botanik och geologi, berättar Anders Larsson, bibliotekarie på UB. Han var medlem av Sankt Petersburgs vetenskapsakademi och fick 1738 möjlighet att följa med på Vitus Berings andra resa till Kamtjatka. Resan gick vidare till Alaska som de nådde i juli

1741. De stannade bara så länge att de hann fylla på friskt vatten men Steller hann ändå med att som första europé beskriva ett flertal växter och djur.

Under tillbakaresan led expeditionen skeppsbrott och fick tillbringa vintern på vad som senare kom att kallas Berings ö. Matförråden tröt och expeditionsdeltagarna var tvungna att överleva på vad de fick tag på, bland annat sälar, uttrar och olika sjöfåglar.

– **STELLER BESKREV** flera nya djurarter, som sedan fick hans namn, bland dem den väldiga sjökon. Eftersom den var helt orädd för människor var den också lätt att döda och köttet var mycket välsmakande.

Men expeditionsmedlemmarna led svårt av skörbjugg. Endast ett fåtal skulle överleva, och bland dem som dog fanns också den berömda upptäcktsresanden Vitus Bering själv.

– Georg Wilhelm Steller tillhörde

överlevarna men hans öde skulle snart beseglas. Han tillbringade ytterligare några år i Kamtjatka, där han fortsatte sina studier av både natur och människor. På återresan 1746 blev han anklagad för att ha uppviglat orsbefolkningen mot tsaren men blev snart friad. Kort därefter dog han dock av feber.

VITUS BERINGS RESA till Kamtjatka skulle inte bara bli ödesdigert för expeditionsmedlemmarna. Ryktet om den lättfångade sjökon, som inte bara smakade gott, utan som det också gick att utvinna fett från, ledde till att en väldig jakt satte fart. Tjugosju år efter upptäckten var Stellers sjöko utrotad. En modell av djuret finns dock på Naturhistoriska museet i Göteborg, en modell som är gjord bland annat efter Stellers noggranna beskrivning.

– **STELLERS BOK** om Kamtjatka gavs ut postumt 1774 av en man som hette Johann Benedict Scherer, berättar Anders Larsson. Boken är förhållandevis sällsynt men UB äger två exemplar. Det ena kommer från Göteborgs museum och det andra ingår i Pontus Nybelins donationssamling av reseskildringar. Än idag räknas boken som en av de viktigaste om Kamtjatka.

Eva Lundgren

Finns blått?

Gästkrönikan **VAD ÄR DET VI SER** på bilden härintill? Förutom en gammal intendent, tre konstverk, ett rött, ett blått, ett gult. Men i själva verket är det bara lite tryckfärg överfört från fyra tryckplåtar med gul, röd, blå och svart färg. Bilden har på fotokemisk väg förts över till tryckplåtarna från reprobearbetade elektroniska data från digitalkameran, den som tog bilden.

Bilden är tagen på Göteborgs konstmuseum där en utställning just har öppnat som heter *Bara färg*. Idén till utställningen hade funnits i mitt huvud i tio år och fötts kanske på grund av dagens förändrade konstvärld som alltmer domineras av fotobaserad konst, video och datorgenererade bilder.

KAN DEN MÅLADE bilden göra sig sedd i vårt enorma bildflöde? Är mötet med originalverk viktigt i en värld av andrahandsbilder, högljudda projektioner, datormanipulerade fotografier och MTV-världens snabba klipp? Kanske är ett konstmuseum en nödvändig tillflykt i ett samhälle där vi imploderar av signaler och massmediala budskap? På Göteborgs konstmuseum kan man vandra genom fem århundraden och denna samling konstverk är inte en barlast utan en källa att ösa ur.

Detta framstod klart för de två konstnärer, Margareta Persson och Yngve Brothén, som deltagit i arbetet med utställningen, som börjar i Falkhallen och förgrenar sig upp i samlingarna där den gör sina anakronistiska och provocerande nedslag.

Bredvid en madonna från slutet av 1400-talet hänger ett innerligt kvinnoporträtt målat av Ernst Josephson, det är fyra hundra år emellan dem men deras blickar möts. En nutida skulptur räcker lång röd näsa mot en rödbrusig satyr i en målning av

Jordaens från 1600-talet. Den vemodiga nordiska blå skymningen har fått en egen sal och man kan gå in i en färg – ett helt rum målat med rött pigment. En rosenkindad 1700-talsdam uppvaktas av en rad obscena vaser och den italienske konstnären Fontana gör några snabba snitt genom den blå duken som om han ville se vad som döljer sig bortom den oändliga himlen.

UTSTÄLLNINGEN spelar med några polariteter: den rena färgen ställs mot det grå, färgen som materia mot färgen som andlighet.

Men hur finner man ett språk för att beskriva och förmedla bilden, dess former och färger? Hur många ord behöver man för att kunna se?

Kanske kan utställningen ses som ett alternativ till den alltmer teoretiserande konsten: när det skrivs om konst idag är det oftast med filosofiska och sociologiska termer. Egentligen borde kravet på subjektivitet vara lika starkt som på objektivitet och det intuitiva tillmätas lika stort värde som det vetenskapligt mätbara. Nuförtiden kallas utställningsmakarna curatorer och tar sig inte, som de som stavar med k, an människors inre. De äger tolkningsföreträde och anbefaller korrekta teman för dagen. Konstverken blir mer utsagor avsedda för verbal analys och diskurser än föremål för visuella upplevelser.

DET VAR JUST i en serie program med titeln *Finns blått?* som några filosofer i en tv-studio samtalade utifrån olika företeelser i samtiden. Frågan skulle också kunna ställas rakt upp och ner: Finns den blå färgen? Det vetenskapliga svaret kan bli att när solljuset som innehåller alla färger träffar, låt säga, en "blåmålad" stol absorberas alla våglängder utom de kortvågiga blå. När dessa när ett öga projiceras på dess näthinna en upp

och nedvänd bild av stolen. Näthinnans tappar registrerar färgen och sänder en signal genom synnerven till syncentrum bak i hjärnan och först där uppstår den mentala bilden: en blå stol! Själva stolen är inte blå – den ser bara blå ut i huvudet på betraktaren!

Tankar som dessa bollades tvärs över långborden på Jonsereds herrgård en aprildag – "En blå tisdag i Jonsered". Medverkande i seminariet var representanter från olika institutioner vid universitetet, bland andra Bengt-Ove Boström, Rolf Ekman och Stefan Nilsson. Jan Ling spelade svävande pianomusik som ledde tankarna till reflexer på vattnet och Börje Räftegård bjöd på blues och under den blå timmen läste Birgitta Ulfsson och Bengt Berg "blå" poesi medan Becke Hinneron och Charlie Merwik spelade jazz.

När dessa tankar och toner möttes i skymningen vidgades sinnena och man erfor att det blå inte bara är en färg utan också ett tillstånd.

Håkan Wettre

SKRIBENTEN ÄR SEDAN MÅNGA ÅR INTENDENT VID GÖTEBORGS KONSTMUSEUM. PÅ 1970-TALET VAR HAN KONSKRITIKER PÅ GÖTEBORGS-POSTEN OCH REDAKTÖR FÖR KONSTTIDSKRIFTEN PALETTEN. HAN HAR SKRIVIT BOKEN KONSTNÄRER I ARBETE – SAMTAL MED 26 GÖTEBORGSKONSTNÄRER (1981) OCH I APRIL UTKOM BOKEN DET BLÅ (TILLSAMMANS MED ÅSA WETTRE)

Utställningen *Bara färg* på Göteborgs konstmuseum pågår till och med 18 oktober.

De tre konstverken i bakgrunden är gjorda av Ola Billgren: *Badrumsinteriör*, 1994
 Leena Luostarinen: *Blå målning*, 1995
 Silja Rantanen: *Ett renare samvete*, 1993